

T.C.
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

GİRESUN'DAKİ KOBİ'LERDE VERİMLİLİĞE ETKİ EDEN FAKTÖRLER

Yüksek Lisans Tezi

Davut KOCAELİ

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Burcu YILMAZ ŞAHİN

GİRESUN-2018

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün .././2018 tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Davut KOCAELİ'nin "GİRESUN'DAKİ KOBİLERDE VERİMLİLİĞE ETKİ EDEN FAKTÖRLER" başlıklı tezini incelemiş olup aday .././2018 tarihinde, saat ...:.. 'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)		
Üye		
Üye		
Üye		

ONAY

...../...../2018

Doç. Dr. Güven ÖZDEM

Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “GİRESUN’DAKİ KOBİ’LERDE VERİMLİLİĞE ETKİ EDEN FAKTÖRLER” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı dűşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gűsterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../2018

Davut KOCAELİ

ÖN SÖZ

“Verimlilik” kavramı günümüzde muhasebe, işletme, iktisat gibi birçok alanda hayatımıza yerleşmiş bir kavramdır. Verimlilik ölçümü ekonomik birimler açısından hem mevcut durumun görülebilmesi bakımından hem de ileriye dönük planlama yapılabilmesi bakımından son derece kritiktir. Bu sebeplerden dolayı verimlilik, küreselleşen dünyada giderek hayatımızda daha geniş yer bulmaktadır.

Yapılan çalışmada öncelikle verimlilik kavramıyla yakından ilgili kavramlar üzerinde durulup, ilgili açıklamalar yapıldıktan sonra Giresun’daki KOBİ’lerin verimliliğine etki eden faktörler üzerine incelemeler yapılmıştır. Giresun ile ilgili konumuzda 2016 yılında yapılan “**Giresun’daki KOBİ’lerin Genel Durumu**” adlı çalışmanın verilerinden büyük ölçüde yararlanılmıştır.

Araştırmanın tüm aşamalarında bana yol gösteren, bilgi ve tecrübesiyle yardımlarını esirgemeyen başta değerli Danışman Hocam Dr. Öğr. Üyesi Burcu YILMAZ ŞAHİN’e, eğitimim boyunca bana değerli bilgiler veren saygı değer hocalarım Prof. Dr. Hasan GÜRAK, Prof. Dr. Servet CEYLAN ve Prof. Dr. Mehmet Durkaya’ya ve araştırmanın yapılması konusunda bana hiçbir konuda desteğini esirgemeyen ailem ve sevgili eşim Aslı KOCAELİ’ye sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Davut KOCAELİ

ÖZET

“Verimlilik” kavramı günümüze kadar ekonomik birimlerin en küçük parçasından en büyüğüne kadar “ekonomik büyüme”nin en büyük etkenlerinden biri olarak görülmüştür. Bu ekonomik birimlerde “verimlilik” sağlayan her unsurun ekonomik büyümeye katkı yaptığı varsayılmıştır.

Verimlilik; karlılık, üretkenlik, etkinlik, etkililik gibi birçok kavramla yakından ilgili olmasına rağmen, bu terimlerin her biri aslında farklı anlamlar ifade etmektedir. Bu terimlerin gerçekte temsil ettiği değerleri bilmek, yapılan analizler bakımından son derece önemlidir.

Verimlilik ölçümü işletmelerin devamlılıklarını sağlayabilmeleri için son derece önemlidir. Çünkü mevcut durumunun analizini yapamayan işletmeler geçmişleri ile güncel durumları arasındaki değişimi gözlemleyemediği için geleceğe yönelik kazançlarına ve risklerine müdahale etme fırsatı bulamazlar.

Bu çalışmada “verimlilik” ve verimlilik ile ilgili kavramlar üzerinde durulup, verimliliğe etki eden faktörler incelenmiştir. Son bölümde ise Giresun’da yapılan “Giresun’daki **KOBİ**’lerin Genel Durumu” adlı çalışmanın verilerinden yararlanılarak, Giresun’daki KOBİ’lerin verimliliğe etki eden faktörleri incelenmiştir.

Çalışmanın sonucuna göre Giresun’da “yüksek teknoloji” sayılabilecek ürünler üreten firmaların sayıca oldukça az ve yetersiz oldukları görülmüştür. Mevcut firmalar “yüksek teknoloji” kullanmadığı ve yakın zamanda kullanmayı düşünmediği için küresel çapta rekabet edebilecek firmaların ürünlerine rastlamak pek mümkün görünmemektedir.

Gelişmekte olan ülkelerin ekonomik büyüme sağlayabilmesi için son derece önemli olan “teknoloji transferi”nin önemi Giresun’daki firmalar tarafından iyi algılanmadığı anlaşılıyor. Mevcut durumun önümüzdeki yıllarda kolay kolay değişmeyeceği fark ediliyor. Bu sonuca göre “uzun dönem büyüme”de Giresun’un

yakın tarihte gelişmiş ülkelerin büyüme rakamlarına yakınlaşması mümkün görünmemektedir.

Anahtar Kelimeler: Verimlilik, Etkinlik, Etkililik, Karlılık, Üretkenlik

ABSTRACT

The concept “Productivity” has always has been the most critical part of the “economic growth” for economic units, even for the smallest ones. It is assumed that every element that provides “productivity” in these economic units contributes to economic growth.

Productivity; although it is closely related to many concepts such as profitability, productivity, efficiency, effectiveness, each of these terms actually means different meanings. Knowing the values represented by these terms is extremely important in terms of analysis.

Productivity measurement is extremely important for enterprises to maintain their continuity. Because enterprises that cannot analyze their current situation cannot observe the change between their past and current situation, they do not have the opportunity to intervene in their future gains and risks.

In this study, “productivity” and productivity related concepts are emphasized and factors effecting productivity were examined. In the last section, the results of the study titled “General status of SME’s in Giresun” conducted in Giresun, the factors effecting the productivity of SME’s in Giresun were examined.

As a result of work, it is seen that the number of companies producing high-tech products is rather low and inadequate in Giresun. Unfortunately, it is likely that existing companies will not be able to compete on a global scale because they do not use "high technology" and do not intend to use it in the near future.

It is understood that the importance of "technology transfer" which is very important for developing countries to provide economic growth is not perceived well by enterprises in Giresun. It is realized that the current situation will not change easily in the coming years. According to this result, it is not possible for Giresun to come closer to the growth figures of developed countries in the "long term growth".

Key Words: Productivity, Efficiency, Effectiveness, Profitability, Fertility

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
ÖZET	II
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER	V
KISALTMALAR DİZİNİ	VIII
TABLO VE ŞEKİLLER DİZİNİ	IX
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR	2
1.1 Araştırmanın Amacı ve Sınırlılıkları.....	2
1.2 Araştırmanın Önemi	2
1.3 Araştırmanın Sunuş Sırası	3

İKİNCİ BÖLÜM

2. VERİMLİLİK	4
2.1 Verimlilik Kavramı	4
2.2 Verimlilik ile İlgili Kavramlar	6
2.2.1 Fiziki Verimlilik ve İktisadi Verimlilik	6
2.2.2 Karlılık	7

2.2.3	Üretkenlik	7
2.2.4	Etkinlik.....	8
2.2.5	Etkililik.....	8
2.3	Verimlilik Türleri	9
2.3.1	Kısmi Verimlilik ve Toplam Faktör Verimliliği.....	9
2.3.2	Marjinal Verimlilik	10
2.4	İşletmelerde Verimlilik ve Önemi	10

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.	VERİMLİLİĞİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	12
3.1	İç Faktörler	12
3.1.1	İşletme Ölçekleri.....	12
3.1.2	Yönetim Şekli.....	12
3.1.3	Organizasyon	13
3.1.4	Ücret Politikaları	13
3.1.5	Psikolojik Faktörler	14
3.1.6	Teknoloji	14
3.1.7	Ürün.....	15
3.1.8	Malzeme ve Enerji.....	15
3.1.9	İşgücü	15
3.1.10	Çalışma Şartları	15
3.2	Dış Faktörler	16
3.2.1	Kuruluş Yeri.....	16
3.2.2	Pazarın Büyüklüğü ve İstikrarı	16
3.2.3	Eğitim ve Öğretim Düzeyi	17

3.2.4	Vergi Politikası	17
3.2.5	Ekonomik Yapı.....	17
3.2.6	Finansman Olanakları.....	18
3.2.7	Verimlilik Bilinci	18
3.2.8	Sektörel Yapı	18
3.2.9	Sosyal ve Kültürel Yapı	18
3.2.10	Hükümet ve Altyapı	19

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.	VERİMLİLİK ÖLÇÜM VE ANALİZİNDE KULLANILAN YAKLAŞIMLAR VE LİTERATÜR TARAMASI.....	20
4.1	Verimlilik Ölçüm ve Analizinde Kullanılan Yaklaşımlar	20
4.2	Literatür Taraması.....	22

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.	KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERDE VERİMLİLİĞİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER: GİRESUN İLİNDE BİR UYGULAMA.....	26
5.1	Giresun	26
5.2	Giresun'da Faaliyet Gösteren KOBİ'ler	27
5.3	Giresun'daki KOBİ'lerin Eğitim Yönünden Durumu	32
5.4	Giresun'da KOBİ'lerin Verimliliklerini Etkileyen Diğer Faktörler	38
	SONUÇ VE ÖNERİLER.....	48
	KAYNAKÇA	51
	ÖZGEÇMİŞ.....	55

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AR-GE	: Araştırma ve Geliştirme
Cet. Par.	: Ceteris Paribus (Diğer Tüm Değişkenler Sabitken)
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
KOBİ	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletme
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
Vb.	: Ve Benzeri
Yy.	: Yüzyıl

TABLO VE ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: İŞletme Personel Sayısı.....	28
Şekil 2: İŞletme Statüsü	29
Şekil 3: İŞletmelerin Faaliyette Bulunduğu Sektörler.....	30
Şekil 4: İŞletmelerin Coğrafik Pazar Dağılımları.....	31
Şekil 5: Kullanılan Özkaynak Miktarı (Ocak-2016)	31
Şekil 6: Eğitim Durumlarına Göre Yöneticiler.....	33
Şekil 7: Profesyonel Yönetici Çalışıyor mu?.....	34
Şekil 8: Teknik Personelin Bilgi ve Eğitim Düzeyi.....	34
Şekil 9: İdari Personelin Bilgi ve Eğitim Düzeyi	35
Şekil 10: Hizmet-içi Eğitim.....	36
Şekil 11: Başarıyı Olumsuz Etkileyen Faktörler	37
Şekil 12: Patent, Lisans ve Üretim Anlaşması Durumları.....	38
Şekil 13: Üretimde Yeni Teknolojiler Hakkında Bilgi Edinme	39
Şekil 14: Kapasite Kullanım Oranları	40
Şekil 15: Kullanılmayan Kapasite Bulunmasının Nedenleri.....	41
Şekil 16: AR-GE İçin Bütçeden Ayrılan Pay	42
Şekil 17: Ürün Kalitesini Geliştirmede Karşılaşılan Sorunlar.....	43
Şekil 18: Verimlilik Ölçüm Durumu	44
Şekil 19: Teknoloji Yenilemede Danışmanlık Hizmeti Alınması	45
Şekil 20: Toplam Kalite Yönetimi Kavramından Haberdarlık.....	46
Şekil 21: Toplam Kalite Yönetimi'nin Uygulanması.....	46

GİRİŞ

Günümüzde küreselleşmenin etkisiyle birlikte, firmalar arası rekabet de orantılı bir şekilde artmaktadır. Bu rekabete ayak uydurmak zorunda kalan firmalar, ya varlığını devam ettirecek ya da kapısına kilit vurmak durumunda kalacaktır.

Firmalar varlığını sürdürebilmek için her geçen gün rekabet gücünü artırmak zorundadır. Firmalar rekabet gücünü artırmak için kaynaklarını daha etkin kullanmak, diğer bir deyişle uzun dönemde verimliliğini artırıcı önlemler almak zorundadır.

Verimlilik aynı zamanda işletmeler için bir başarı karnesidir. Günümüz işletmelerinin çoğu, işletmelerinde düzenli olarak verimlilik ölçümü yaparak önceki dönemlerine göre ne kadar başarılı olduklarının takibini yaparlar. Bu sebeplerden dolayı verimlilik giderek işletmeler bakımından daha fazla önem kazanmış ve kazanmaya devam etmektedir.

Çalışmanın amacı Giresun İli'ndeki KOBİ'lerde verimliliğe etki eden faktörlerin incelenmesidir. Çalışmanın birinci bölümünde araştırma ile ilgili bilgi verilmiştir. İkinci bölümde verimlilik ile ilgili temel kavramlar açıklanmıştır. Üçüncü bölümde verimliliği etkileyen faktörler ele alınmış, dördüncü bölümde ise verimlilik ölçüm ve analizinde kullanılan yaklaşımlar ve literatür taramasına yer verilmiştir. Beşinci bölümde Giresun İli'ndeki küçük ve orta ölçekli işletmelerle ilgili bir değerlendirme yapılmıştır. Çalışmanın son kısmında ise sonuç bölümü ve çalışmanın genel bir değerlendirmesi yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR

1.1 ARAŞTIRMANIN AMACI VE SINIRLILIKLARI

Bu çalışmanın amacı Giresun ilindeki işletmelerin verimlilik konusunda 2016 yılındaki durumunu incelemek ve işletmelerin verimliliklerini artırabilmeleri açısından neler yapılması gerektiğini ortaya koymaktır. Giresun ili incelenirken Prof. Dr. Hasan Gürak'ın önderliğinde, Giresun Üniversitesi İktisat Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencileri tarafından 2016 yılında Giresun'da yapılan "Giresun'daki **KOBİ**'lerin Genel Durumu" adlı çalışmadan büyük ölçüde yararlanılmıştır. Bu çalışmada Giresun'daki KOBİ'ler incelenmiş olup, büyük sanayi, turizm ve tarım sektörü çalışmanın dışında bırakılmıştır.

1.2 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Günümüzün rekabetçi ortamında tüm işletmeler, olabilecek en yüksek ekonomik büyüme rakamlarını gerçekleştirmek gayesindedirler. Bu amacın gerçekleştirilmesi ancak verimlilik artışı ile sağlanabilir.

Ülkede ekonomik büyüme, en küçük ekonomik birimlerden başlar. Bu koşullar altında ülke ekonomisinin en büyük çoğunluğunu oluşturan KOBİ'ler son derece önemlidir. KOBİ'lerde sağlanabilecek verimlilik artışı, hem işletmelerin hem de ülkelerin ekonomik olarak büyümesine katkı yapar.

Yapılan bu çalışma ile Giresun'da yer alan KOBİ'lerin verimlilik artışını etkileyen özellikleri incelenerek, verimliliği artırmak için bazı önerilerde bulunulmuştur.

1.3 ARAŞTIRMANIN SUNUŞ SIRASI

İkinci bölümde verimlilik teriminin farklı kişiler tarafından yapılan tanımlarına değinilecek, devamında verimlilik ile ilgili kavramlar ve verimlilik türlerinden bahsedilecektir. Bölüm sonunda ise işletmelerde verimliliğin önemi üzerinde durulacaktır.

Üçüncü bölümde ise verimliliği etkileyen faktörleri iç faktörler ve dış faktörler olarak ayırıp, bu faktörlere kısaca değinilecektir.

Dördüncü bölümde verimlilik ölçüm ve analizinde kullanılan yaklaşımlar incelenip, literatür taramasına yer verilecektir.

Beşinci bölümde ise yapılan anket çalışmasının verileri kullanılarak Giresun'daki KOBİ'lerin verimliliğini etkileyen faktörler analiz edilecek ve işletmelerin verimliliklerini artırabilmeleri için önerilerde bulunulacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

VERİMLİLİK

2.1 VERİMLİLİK KAVRAMI

Verimlilik ülke ekonomileri, işletmelerin maliyetleri veya kişilerin refah düzeyleri gibi hem makro ekonomik hem de mikro ekonomik alanlarda sıklıkla kullanılan bir kavramdır. Verimliliğin kısaca tanımını yapmak gerekirse üretim sonucu oluşan çıktılar ile üretimde kullanılan girdiler arasındaki oranı temsil eder. Verimlilik, kaynakların daha etkin kullanılması olduğundan ekonomik büyüme, karlılık ve ulusal refah gibi konularda büyük rolü olduğu düşüncesi yaygın olarak kabul görmektedir.

Farklı bilim dallarında “verimlilik” terimi akla birbirinden farklı şeyler çağrıştırmaktadır. Bunlardan bazıları aşağıdaki gibidir;

İktisatçılara göre:

- Verimlilik, çıktı ve girdi fiziksel miktar olarak ifade edildiğinde, çıktı ve bunu üretmek için kullanılan girdiler arasındaki ilişkidir.

Mühendislere göre:

- Bir makinenin etkin çalışmasıdır.

Muhasebecilere göre:

- Muhasebeciler, finansal rasyolar ve finansal tabloların analizi yoluyla işletmelerin performansı ile ilgilenirler.

Yöneticilere göre:

- Yöneticiler ise verimlilik kavramına kalite ve miktar, saat başı çıktı, etkinlik, işe devamsızlık, işten ayrılma, iş tatmini, kar, rekabet düzeyi, hükümet, teşvikler vb. yönlerden bakmaktadırlar (Yükçü ve Atağan, 2009, 4).

Verimlilik kelimesine literatürde ilk olarak Georgius Agricola'nın 16. yy'da yazdığı "De Re Metallica" adlı eserinde rastlanmaktadır. Agricola madencilik ile ilgili kitabının bir bölümünde "productivity of the mines" yani "madenlerin verimliliği" terimini kullanmıştır (1950, 82). Sonraki tarihlerde verimlilik terimi giderek daha fazla önem kazanmış ve birçok kişi ve kuruluş tarafından yeniden tanımlanmıştır. Bu tanımlamalardan bazıları aşağıdaki gibidir.

ABD İşçi İstatistikleri Bürosu'na göre verimlilik; üretime giren işçi, sermaye, toprak, enerji ve diğer kaynakların miktarı ile üretilen mal ve hizmetlerin miktarı arasındaki ilişkidir (Donovan ve Norwood, 1981, 1).

Prokopenko ise verimliliği "*Genel bir tanımlama yapılırsa, verimlilik, bir üretim ya da hizmet sisteminin ürettiği çıktı ile, bu çıktıyı yaratmak için kullanılan girdi arasındaki ilişkidir.*" (2011, 19) şeklinde tanımlamıştır.

Başka bir tanımda ise Gürak "verimlilik" kavramındaki "durağanlık"a dikkat çekmiş ve şu şekilde bir tanımlama yapmıştır; "*Verimlilik statik bir kavramdır ve "girdilerle-çıktılar" arasındaki ilişkiyi gösterir.*" (2006, 45).

Verimlilik basit bir formül olarak şu şekilde gösterilir;

$$\text{Verimlilik} = \text{Çıktı} / \text{Girdi}$$

Verimlilik üretimde kullanılan girdiler ve çıktılar arasındaki oran olduğu için, kaçınılmaz olarak üretim ve verimlilik birbirleriyle yakından ilgili kelimelerdir. Bu durumu İleri şu şekilde tanımlamıştır; "Üretim, bir sistemde ne kadar fayda yaratıldığını, verimlilik ise, üretim faktörlerinin ne kadar iyi kullanıldığını belirtir." (1999, 10).

Arslan'a göre bir faaliyetin "verimli" sayılabilmesi için;

- Aynı girdi ile daha fazla çıktı sağlanması
- Aynı çıktının daha az girdi ile elde edilmesi

veya

- Çıktının girdi artışından daha yüksek düzeyde artırılması gerekir (2002, 3).

2.2 VERİMLİLİK İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

2.2.1 Fiziki Verimlilik ve İktisadi Verimlilik

Fiziki verimlilik sayısal bakımdan, iktisadi verimlilik ise parasal bakımdan verimliliği temsil etmektedir. Fiziki verimliliğe sayısal olmasından dolayı “mühendis verimliliği”, iktisadi verimlilik yerine de çoğu zaman “ekonomik verimlilik” terimi kullanılabilir.

Köhler fiziki verimlilik ve iktisadi verimlilik arasındaki ayrımı şu şekilde açıklamıştır:¹

İşçi çok verimli dediğimizde bu şu anlama gelir;

- 1- İşçi çok fazla mal/hizmet üretti ve/veya yüksek kaliteli mal/hizmet üretti ya da
- 2- İşçi çok fazla parasal değer üretti.

Bu durumlardan 1.'si fiziksel verimlilik, 2.'si ise iktisadi verimliliktir (2007/2018).

Fiziki verimlilikte üretimde kullanılan girdiler ve çıktılar fiziksel olarak ölçülebilen değerlerden (kilo, adet, metre vb...) oluşur. Fakat fiziksel verimliliği ölçmenin zor olmasının yanında, üretimde birden fazla girdi kullanılan ürünlerin verimliliğini hesaplamada anlamsız sonuçlar çıkarmaktadır. Bir adet televizyon üretimi için kullanılan fiziksel girdilerin (enerji, işçilik, kira vb...) toplanmasının anlamsız olması bu durumun bir örneğidir.

Parasal verimlilikte ise üretimde kullanılan girdiler ve çıktılar parasal değerleriyle hesaplanır. Bu ölçüm fiziksel verimliliğin ölçülmesinden hem daha kolaydır hem de daha anlamlı sonuçlar çıkarmaktadır. Bu sebepten dolayı verimlilik

¹ “When we say that a worker is very productive, that could mean that the worker has produced many things, or it could mean that the worker has produced many dollars worth” (çev. D. KOCAELİ)

analizlerinde çoğunlukla fiziksel verimlilik yerine parasal verimlilik kullanılmaktadır.

2.2.2 Karlılık

İktisatçılara göre kar, bir mal veya hizmetin toplam geliri ile toplam maliyeti arasındaki farkı temsil eder. Bu fark pozitif olursa “kar”, negatif olursa “zarar” anlamına gelir.

Yukarıdaki tanıma göre kar şu şekilde gösterilir;

$$TP = TR - TC$$

TP = Toplam Kar

TR = Toplam Gelir

TC = Toplam Maliyet (Özkazanç, Berberoğlu, Eren, Parasız, Yıldırım, 2006, 116).

Kar, girişimciler için riskin karşılığı anlamına gelir. Girişimciler işletmeleri kar etmek amacıyla kurarlar ve aldıkları bu riskin karşılığında zarar etme olasılıkları mevcuttur. Dolayısıyla işletmelerin ayakta kalabilmesi, işletmenin kar etmesine bağlıdır.

Karlılık ise karın, işletmede kullanılan sermayeye oranı şeklinde gösterilmektedir.

Karlılığı formül olarak şu şekilde gösterebiliriz;

$$\text{Karlılık} = \text{Kar} / \text{Sermaye}$$

2.2.3 Üretkenlik

Anlamsal olarak üretkenlik, verimlilik kavramıyla çok yakın ilişkili olmasına rağmen birbirlerinden farklı anlamlar ifade etmektedir. Verimlilik üretimde kullanılan girdilerin, çıktılara oranıyla ilgilenirken; üretkenlik ise sadece fiziksel çıktılarının miktarıyla ilgilenmektedir. Üretimde verimlilik, üretkenliğe pozitif

anlamda katkı yaparken; işletmedeki üretkenlik artışı her zaman verimlilik artışına sebep olmayabilir.

2.2.4 Etkinlik

Etkinlik artışı üretimde kullanılan girdilerin daha etkin kullanılması durumudur. Etkinlik artışı sağlamanın birçok farklı yöntemi vardır. Bunlara “uygun çalışma yöntemleri uygulama”, “işgücü eğitimi”, “çalışma alanını daha uygun hale getirme”, “çalışma saatlerini düzenleme” gibi örnekler verilebilir.

“Etkinlik” terimi ile ilgili birçok tanımlama yapılmıştır. Bu tanımlardan biri şu şekilde yapılabilir; “Etkinlik, işletmenin mevcut kaynak potansiyeli ile bu potansiyelin kullanılan bölümü arasındaki ilişkiyi inceler ancak verimlilik, kullanılan kaynaklarla elde edilen çıktı arasındaki ilişkiyi yani kaynakların üretim gücünü değerlendirir.”(Uçar, 2013, 7).

Bir işletmede etkinliği, işletmenin amaç ve hedefleri belirler. Etkinlik, mevcut kaynaklarla işletmelerin belirlediği hedefin ne kadarının başarıldığını gösteren bir performans ölçütüdür.

İleri bir çalışmasında şu şekilde bir tanımlama yapmıştır; “Etkinlik, bir girdi unsurunun eşdeyişle üretim kaynağının fiili kullanım durumunun belli teknikle (endüstri mühendisleri teknikleri vb.) saptanmış standartlarla kıyaslanması ile bulunan bir göstergedir.” (1999, 17).

Etkinlik artışı ikiye ayrılabilir. Bunlar;

Ekonomik Etkinlik: Toplam maliyeti daha düşük seviyeye indirip, toplam geliri daha yüksek seviyeye çekme durumudur. Amaç kârlılığı artırmaktır.

Teknik Etkinlik: Girdileri en etkin biçimde kullanarak en yüksek çıktıyı alma durumudur. Amaç üretim miktarını arttırmaktır.

2.2.5 Etkililik

Etkenlik ve etkililik birbirlerine çok fazla karıştırılan terimlerdir. Bu anlam karmaşasına Uğur 2003 yılındaki çalışmasında güzel bir tanımlama yapmıştır;

Bir işletme etken olmakla birlikte etkili olmayabilir. Ya da tam tersi olarak etkili çalışmakla birlikte etkin olmayabilir. Bu duruma iki atıcı örnek verilebilir; birisi tek atışta 11'den vururken diğeri 5-6 atıştan sonra 12'den vuruyorsa, birinci atıcı etken fakat etkili değil, diğeri ise etkili fakat etken değildir (s 25).

Etkililik fiziksel çıktıdan daha çok işlemin sonucu ile ilgilenmektedir. Etkililikte ulaşılması hedeflenen bir amaç vardır. Eğer ortada beklentiden daha iyi bir sonuç varsa bu yöntem etkilidir diyebiliriz.

2.3 VERİMLİLİK TÜRLERİ

2.3.1 Kısmi Verimlilik ve Toplam Faktör Verimliliği

Toplam faktör verimliliği bir hizmet ya da ürünün üretiminde kullanılan tüm çıktıların tüm üretim faktörlerine oranını temsil etmektedir. Fakat bu tip bir ölçüm, üretiminde birden fazla üretim faktörü kullanılan ürünlerin analizini neredeyse imkansız hale getirmektedir.

Toplam faktör verimliliğinin analizi oldukça zor olduğundan, üretim faktörlerinin bir tanesi kullanılarak yapılan verimlilik ölçümü hem daha kolaydır hem de daha anlamlı sonuçlar elde etmemize imkân tanır. Üretim faktörlerinin bir tanesi kullanılarak yapılan bu tip verimlilik analizine ise kısmi verimlilik veya kısmi faktör verimliliği analizi denir.

“Kısmi verimlilik göstergelerine kıyasla toplam faktör verimliliği bir üretim biriminin performansını değerlendirmek için kullanılabilir daha anlamlı bir gösterge olmasına karşın, veri kısıtı ve hesaplama yöntemi ile ilgili sorunlar toplam faktör verimliliği göstergesinin yaygın olarak kullanılmasını engellemektedir.” (Saygılı, Cihan ve Yurtoğlu, 2005, 79).

Kısmi faktör verimliliğinde farklı üretim faktörleri kullanma imkânı bulunmaktadır. Verimlilik ölçümünün amacına göre bunlar sermaye, enerji, emek vb. olabilir. Fakat aralarında en yaygın olarak kullanılan emek verimliliğidir. Emek verimliliği ise üretilen ürünün miktarı ile üretimdeki işgücünün oranına eşittir.

2.3.2 Marjinal Verimlilik

Marjinal verimlilik, üretimde kullanılan girdilerden birinin, bir birimlik artışı sonunda çıktıda meydana getirdiği değişimi ifade eder. Analizde kullanılan üretim faktörü sermaye ise sermayenin marjinal verimliliği, emek ise emeğin marjinal verimliliği kavramları kullanılır. Bu isimlendirmeyi analizde kullanılan girdiye göre çeşitlendirmek mümkündür.

Sermaye ve emeğin marjinal verimliliği kavramlarını kullanan ilk iktisatçı Johann Heinrich Von Thünen (1783-1850)'dir. Alman iktisatçı Thünen, İzole Devlet adlı kitabında tarımsal ürünlerin satılacağı pazarlara göre ekim yerlerini belirleyen bir kuruluş yerleri teorisi geliştirmiş ve bu teoriyi daha sonra genişleterek sermaye ve emeğin marjinal verimliliğini bulmuştur.

Thünen'in çalışmasında kullandığı emeğin marjinal verimliliği teorisine göre, çalışan insan sayısında yapılacak her bir artış, toplam tarımsal üründe giderek azalan bir artışa yol açacaktır (Bocutoğlu, 2012, 166).

2.4 İŞLETMELERDE VERİMLİLİK VE ÖNEMİ

İşletmeler, girişimciler tarafından kar etmek amacıyla kurulurlar. Dolayısıyla verimlilik kıt kaynakların daha etkin kullanılmasını gerektirdiğinden, işletmelerin asıl amacı olan kar etmeye olabilecek en büyük katkılardan birini sağlar. Verimlilik artışı sayesinde işletmeler karını artırarak rekabet gücünü yükseltir. Bu durum hem işletmeler bakımından, hem de ülkeler bakımından arzu edilen bir durumdur.

İşletmeler verimliliğe, üretim sürecinde kullanılan ilk madde ve malzeme, işgücü, arazi, bina, makine, donanım ve enerji gibi kaynakların ne ölçüde etkin kullanıldığını belirleyen bir gösterge olarak bakılmaktadır. Üretim sürecinde işgücünün yanı sıra başka üretim girdileri de kullanılmaktadır. Bu girdilerin tek tek ya da topluca üretim düzeyi ile yakın ilişkisi bulunmaktadır. İşgücünün yanında diğer girdilerin üretimle ilişkilerini belirleyen kendi verimlilik oranlarının bilinmesi ve bunların değişik koşullar altında eğilimlerinin izlenmesi, gerektiğinde niceliklerini değiştirip en iyi girdi bileşimi ile en yüksek üretim düzeyine ulaşılmasına imkân sağlamaktadır (Avder, 2007).

Temel olarak bakıldığında verimliliğin işletmeler açısından önemi iki maddede özetlenebilir;

- 1) Verimlilik, işletmelerin karlılığını yani başarısını gösterir. İşletmelerin rekabet gücünü artırarak, pazarda daha güçlü olabilmeleri için teknolojik gelişmeleri ve güncel yenilikleri takip ederek verimliliklerini artırmaları gerekir. Verimlilik artışı sayesinde işletmeler daha zengin olacağından daha başarılı olmuş olacaktadırlar.
- 2) Verimlilik, işletmelerdeki yöneticiler için ayrı bir önem taşır. Yöneticiler verimlilik analizlerini kullanarak ve bu verileri önceki dönemlerle ve/veya başka işletmelerin verileriyle karşılaştırarak, kendi işletmelerinin performans analizlerini gerçekleştirebilirler. Bu analiz sonucunda şirket karını artırabilecek önlemler alarak, işletmelerinin güçlenmesini sağlayabilirler (Kara ve Seyhan, 2016, 165).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VERİMLİLİĞİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

3.1 İÇ FAKTÖRLER

3.1.1 İşletme Ölçekleri

Günümüz piyasalarında başarılı olan işletmeler, artan talebe ayak uydurabilmek için üretim kapasitelerini farklı yollardan artırabilirler. Bu seçeneklerden birisi olan işletme ölçeğini büyütmek, işletmeye verimlilik açısından da bir artış sağlamaktadır.

İşletme ölçeğinin büyümesi ile işletmeler toplam geliri, toplam maliyetten daha fazla artırma imkânına sahip olurlar. Bu artış sonucunda işletmenin verimliliği olumlu yönde artmış olur.

İşletme ölçeğinin büyümesi aynı zamanda işçilerin belirli işlerde uzmanlaşmasını sağlar (Doğan, 1987, 44). Uzmanlaşma sayesinde işletmenin verimliliği ve karlılığı artacaktır. İşletme ölçeğinin gereğinden fazla büyümesi ise sabit maliyetleri artıracığından, işletmeleri verimlilik açısından olumsuz yönde etkiler.

3.1.2 Yönetim Şekli

Yönetim şekli bir işletmenin verimliliğini ciddi ölçüde etkileyebilir. Yönetim davranış şekli, çalışanlara karşı yaptığı baskı, sorunlara yaklaşım biçimi, işbölümü tercihleri gibi etmenlerle verimliliği değiştirme imkânına sahiptir.

Çalışanlarının fikirlerini almayan, onların sorunlarıyla ilgilenmeyen ve iş bilgisi düzeyi düşük olan yöneticiler personelde tatminsizlik duygularına yol açmaktadırlar (Bozkurt ve Bozkurt, 2008, 4). Günümüzde bazı işletmelerde verimliliği artırmak adına kıdem farkını azaltma, işyerinde oybirliği ile karar alma gibi yöntemlerin kullanılması giderek çoğalmaktadır.

3.1.3 Organizasyon

Çevremizdeki küresel ölçekte başarılı olmuş işletmelere baktığımızda tamamının iyi organize olmuş işletmeler olduğu görülür. Bu işletmelerde tüm personelin yapacağı iş, iyi bir iş bölümü yapılarak dağıtılmıştır. İşletmeler personelden alabileceği en yüksek verimliliği alabilecek şekilde organize olmuştur.

İyi bir organizasyon yönetimi ve denetimi daha kolay hale getirir (Doğan, 1987, 48-49). İşgücünü yapmış olduğu işte uzmanlaştırır ve işletme için zamandan tasarruf edilmesini sağlar. Organizasyon, adil bir iş dağıtımını sunduğundan dolayı işgücünün daha verimli olmasını sağlar.

Organizasyon sadece üretim faktörlerini kapsamaz, dağıtım, satış ve satış sonrası hizmetler de organizasyon kavramının içindedir. İyi bir organizasyon işletmelerin hem maddi bakımdan hem de zaman bakımından tasarruf etmesini sağlar. Bu şekilde işletmelerin verimliliği artmış olur.

3.1.4 Ücret Politikaları

Ataay (1988) ücretin önemini şu şekilde belirtmiştir; “Ekonomik açıdan ücret "emeğin fiyatı", sosyal siyaset açısından "işgörenin geçim aracıdır" ve iş hukuku açısından ise "işgörenin fikri ve bedeni faaliyetlerinin karşılığıdır” (s. 46).

Ücret artışı işçiler bakımından bir motivasyon kaynağıdır. İşveren, işçilerin ücretini arttırarak çoğu zaman üretimde verimlilik artışı sağlayabilir. Fakat işveren bakımından yapılan ücret artışının verimli sayılabilmesi için, işçilerin yapılan ücret

artışından daha fazla katma değer üretmesi gerekir. Aksi durumda verimlilik artışı olumsuz yönde olacaktır.

Ücret artışından daha fazla katma değer üretildiğinde verimlilik artışı uzun dönemde refah düzeyinin artmasına katkı sağlar. Tersisi olduğunda ise uzun dönemde maliyetler artacağından enflasyonist bir baskı yaratacaktır.

3.1.5 Psikolojik Faktörler

İşverenler, işletmedeki şartları iyileştirerek verimlilik artışı sağlayabilir. Yüksek moralli ve çalıştığı işletmeye güvenen işçiler, daha verimli sonuçlar çıkarabilirler. İşçilerin verimlilikleri güvenlik, demokrasi, güven, desteklenme vb. imkanlarla artırabilir.

İşyerinde iş görenleri ilgilendiren iki temel sorun vardır. Bunlardan birincisi ekonomik anlamda işgörenleri doyurmak, ikincisi ise işgörenlerin çalışmalarını psikolojik açıdan ödüllendirmektir. Bu sebepten dolayı başarı için işgörenlerin mutluluğu son derece önemlidir (Sabuncuoğlu ve Melek, 1998, 126).

3.1.6 Teknoloji

Teknoloji verimliliği büyük ölçüde etkileyen bir girdidir. Özellikle sanayi devriminden sonraki makineleşme döneminde üretimde kullanılan teknolojilerin önemi giderek değer kazanmıştır. Günümüz teknolojisi önceden 100 işçinin yaptığı işi, bir makinenin daha hızlı, daha ucuz ve daha kaliteli üretmesine imkân sağlayacak gelişmişliktedir. Teknolojik gelişme sayesinde tüm alanlarda verimliliğin arttığı ve artmaya devam edeceği herkes tarafından kabul edilmektedir (Uğur, 2003, 73-74).

3.1.7 Ürün

Ürün, üretim sonucu ortaya çıkan mal ve hizmetlerdir. Doğru seçilmiş bir ürün verimliliği artırıcı etki yapabilmektedir.

İşletmelerin seçtikleri ürünün verimliliğe olumlu etki yapabilmesi, doğru ürün seçimine bağlıdır. Nitekim satmayacak bir ürünü üretmek, işletme bakımından verimliliği etkisiz kılacaktır. Bu sebepten dolayı işletmelerin üretmek için seçtiği ürün güncel, kaliteli, kullanışlı ve tüketici ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte olmalıdır (Uğur, 2003, 71).

3.1.8 Malzeme ve Enerji

Verimlilik, girdiler ve çıktılar arasındaki oranı temsil ettiğinden, üretimde kullanılan girdilerden tasarruf etmek verimlilik artışına sebep olmaktadır.

Üretimde kullanılan malzeme ve enerjide belirlenen bir standarda göre hareket etmek hem zamandan hem de maliyetten tasarruf anlamına gelmektedir.

3.1.9 İşgücü

Ekonomideki her birey birbirinden oldukça farklı özelliklere sahiptir. Bu çeşitlilik içinde eğitim seviyesi aynı olsa bile, istenen iş için uygun bir işgücü seçmek verimlilik artışı bakımından önem taşır. Çünkü belirlenen iş için yeterli yetenek ve çalışma isteğinde olmayan bir işgücü işletmenin uzun vadede potansiyeline erişmesine engel olacaktır.

3.1.10 Çalışma Şartları

İşletmelerin verimliliğini etkileyen en büyük unsurlardan birisi de çalışma şartlarıdır. Uygun çalışma şartlarının verimliliği olumlu yönde etkilediği birçok çalışmada kanıtlanmış bir gerçektir.

Gürültü, ortamdaki aşırı veya düşük miktardaki ışık, aşırı sıcak veya aşırı soğuk, kötü koku gibi olumsuz etkenler, çalışmayı olumsuz etkileyeceğinden verimliliği de azaltacaktır (Uğur, 2003, 78).

3.2 DIŞ FAKTÖRLER

3.2.1 Kuruluş Yeri

İşletmenin kuruluş yeri, yani konumunun yanlış seçilmesi verimlilik açısından büyük bir kayba sebebiyet verebilir. İşletmenin kuruluş yeri hem üretimde kullanılan üretim faktörlerine kolay ve ucuz yoldan erişebilmeyi sağlamalı hem de tüketiciye dağıtım için uygun bir konum olmalıdır. Zira bir işletmenin kuruluşundan sonra tekrar yerini değiştirmek son derece zor ve maliyetlidir.

İşletmenin uygun bir kuruluş yerinde kurulması ile hammaddeye erişim daha kolay ve ucuz olurken, pazara yakınlık sebebiyle maliyetlerin düşmesinin yanı sıra işletmenin pazarın isteklerine daha hızlı cevap verme imkânı olur. Bu sebepten dolayı işletmelerin hem karlılığı hem de verimliliği için kuruluş yeri son derece önemlidir.

3.2.2 Pazarın Büyüklüğü ve İstikrarı

Bir işletme daha fazla kar elde etmek için daha fazla üretim yapıp, daha fazla ürün satmak durumundadır. İşletmelerin daha fazla ürün üretebilmeleri için işletme ölçeklerini büyütmeleri ve bu yatırım için ürünlerini satabilecek daha büyük bir pazara ihtiyaçları vardır. Fakat pazarın büyüklüğü tek başına yeterli olmayabilir. İşletmenin daha fazla yatırım yaparak üretim hacmini büyütmesi için aynı zamanda istikrarlı bir pazara ihtiyacı vardır (Doğan, 1987, 45). Ancak bu tarz uygun ve güvenilir bir ortamın varlığında işletmeler üretimlerini artırmaya karar vererek verimliliklerini artıracaklardır.

3.2.3 Eğitim ve Öğretim Düzeyi

Verimliliği artıran en büyük etmenlerden biriside eğitim düzeyidir. Eğitim özellikle gelişmekte olan ülkeler adına büyük bir problemdir. Bu ülkelerde iyi eğitim için yeterli altyapı bulunmaması sebebiyle yeni teknoloji üretimi gelişmiş ülkelere kıyasla oldukça düşüktür.

İşletmeler için daha verimli olabilmek adına yeni teknolojinin yanı sıra bu yeni teknolojiyi kullanabilecek nitelikli işgücüne ihtiyaç vardır. İyi eğitilmiş işgücünün verimliliği artırıcı etkisi günümüzde herkes tarafından kabul edilmiş bir gerçektir.

“Kısaca işgörenlerin belirli bir zamanda, belirli koşullar altında yapmış oldukları iş miktarında artış ve niteliğinde iyileşme, eğitimle sağlanabilir. Çünkü, onlar eğitim sayesinde işlerini daha etkili bir biçimde ifa eder duruma gelirler.” (Yumuşak, 2008, 246).

3.2.4 Vergi Politikası

Verimlilik üzerine hükümetin uyguladığı vergi politikası olumlu ve olumsuz etkiler yapabilir. Yönetici bakımından yüksek vergiler, verimliliği artırıcı yeni teknolojilere yatırımı azaltabilir veya engelleyebilir.

İşçiler bakımından bakıldığında ise yüksek vergiler yüzünden maaşının önemli bir kısmını kaybeden işçilerin çalışma istekleri azalabilir (Doğan, 1987, 54-55).

3.2.5 Ekonomik Yapı

Serbest piyasa ekonomisinde işletmeler arasında müdahaleci ekonomilere göre yüksek rekabet vardır ve bu rekabet ortamında ayakta kalmak isteyen işletmeler verimliliklerini arttırmak yani maliyeti azaltıcı ve gelirlerini artırıcı önlemler almak

durumundadırlar. Bu rekabet ortamı işletmelere verimliliklerini arttırmaları için büyük baskı yapmaktadır.

3.2.6 Finansman Olanakları

İşletmelerin gerek kuruluş aşamasında gerekse kuruluştan sonra verimliliklerini arttırmak amacıyla finansmana ihtiyaçları vardır. İşletmelere finansman sağlanabilen bir altyapı olduğu takdirde işletmeler ekonomik olarak daha güçlü olup düşüncelerini yatırıma daha kolay çevirebilirler.

3.2.7 Verimlilik Bilinci

Verimliliğin ulusal çapta başarılı olabilmesi, ekonomi içinde yer alan her birimin verimlilik kavramının önemini anlamasına bağlıdır. Verimliliğin faydalarının bilincinde olan girişimcilerin, işçilerin ve politikacıların bulunduğu bir ekonomide verimlilik artışının da gelmesi kaçınılmazdır.

3.2.8 Sektörel Yapı

Bilindiği üzere sanayi ve hizmetler sektöründeki verimlilik, tarım sektöründeki verimliliğe göre daha yüksektir. Dolayısıyla işletmelerin bulunduğu sektörel faaliyet alanları, işletmelerin verimliliklerini doğrudan etkilemektedir (Uğur, 2003, 79).

3.2.9 Sosyal ve Kültürel Yapı

Ülkelerin sosyal ve kültürel yapıları, işletmelerin verimliliklerini etkileyebilmektedir. Diğer ülkelere kıyasla çalışabilir genç nüfus oranı yüksek olan ülkeler, verimlilik bakımından diğer ülkelere göre daha avantajlı olurlar. Aynı

zamanda ülkelerin kültürel yapıları, işgücünün çalışkanlığını dolayısıyla verimliliğini etkileyebilmektedir.

3.2.10 Hükümet ve Altyapı

Bir ülkedeki bürokratik işlemlerin fazlalığı ve altyapı yetersizliği, işletmelerin verimliliğini olumsuz bir şekilde etkileyebilmektedir. Bu tarz problemlerle karşılaşan işletmeler verimliliklerini artırmak için yapmaları gereken değişiklikleri ancak belirli zorluklara katlanarak yapabilmektedirler.

Bürokratik işlemlerin fazlalığı işletme bakımından zaman kaybı yarattığından veya bazı işletmelerin yatırım yapmasını engellediğinden verimlilik kaybına sebep olmaktadır (Uğur, 2003, 83).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

VERİMLİLİK ÖLÇÜM VE ANALİZİNDE KULLANILAN YAKLAŞIMLAR VE LİTERATÜR TARAMASI

4.1 VERİMLİLİK ÖLÇÜM VE ANALİZİNDE KULLANILAN YAKLAŞIMLAR

Verimlilik ölçümü, üretim sonucunda ortaya çıkan mal ve hizmetlerin, üretimde kullanılan girdilere oranını temsil eder. Verimliliği ölçmek için birçok farklı yol vardır. İhtiyaca göre bu yollardan bir veya birden fazlasından yararlanılabilir.

Verimlilik ölçümünde çoğunlukla iki temel yaklaşım kullanılmaktadır. Bu ölçümlerden birincisi toplam faktör verimliliği ölçümü, ikincisi ise kısmi faktör verimliliği ölçümüdür. Diğer önemli ayırım ise analizde kullanılan girdi ve çıktıların nicel (miktar) yönünden veya değer (parasal) yönünden ölçülmesidir.

Verimliliğin nicel bakımından ölçülmesi, birden fazla girdinin kullanılması durumunda analizi zorlaştırdığından, analizlerde çoğunlukla değer yönünden ölçüm kullanılmaktadır. Bu çalışmada devam eden bölümlerde aksi belirtilmedikçe değer (katma değer) yönünden ölçüm kullanılmıştır.

Toplam faktör verimliliği isminden de anlaşıldığı üzere üretimde kullanılan tüm çıktıların, üretimde kullanılan tüm girdilere oranıdır. Toplam faktör verimliliğinin formülü aşağıdaki gibi gösterilebilir;

$$TFV = \frac{\text{Toplam Gelir (Mal ve Hizmetler)}}{\text{Toplam Maliyet (İşgücü, Sermaye, Ürün, Enerji vb.)}}$$

Toplam faktör verimliliğini ölçümünü örnek olarak şu şekilde gösterebiliriz;

Üretim = 1000 adet

Fiyat = 15 TL

Çalışma Saati = 200 Saat Emek

Saatlik Çalışan Ücreti = 10 TL

Hammadde Maliyeti = 2000 TL

Diğer Girdiler = 10000 TL

$$TFV = \frac{1000 \times 15}{(200 \times 10) + 2000 + 10000} = \frac{15000}{14000} = 1,07$$

Kısmi faktör verimliliği ölçümünde ise üretim sonucunda oluşan çıktılar, üretimde kullanılan girdilerden biriyle kıyaslanır. Amaç üretimde kullanılan her bir girdinin verimliliğini ayrı ayrı analiz edebilmektir.

Kısmi faktör verimliliği çoğunlukla dört farklı şekilde kullanılır;

I. İşgücü Verimliliği:

İşgücü verimliliği en sık kullanılan kısmi faktör verimliliklerinin başında gelir. Üretimdeki işgücünün, çıktıları nasıl etkilediği bu ölçümle belirlenir. İşgücü verimliliği formül olarak şu şekilde belirtilir;

$$\text{İşgücü Verimliliği} = \frac{\text{Toplam Gelir (Mal ve Hizmetler)}}{\text{İşgücü Maliyeti}}$$

Yukarıda verilen örnekte kullandığımız verileri aynı şekilde kullandığımızda işgücü verimliliği formüle göre aşağıdaki gibi olmaktadır;

$$\text{İşgücü Verimliliği} = \frac{1000 \times 15}{200 \times 10} = 7,5$$

Kısmi faktör verimliliğini benzer şekilde farklı üretim faktörlerine de uygulayabilir. Bunları kısaca şöyle gösterilebilir;

II. Sermayenin Verimliliği:

Sermayenin verimliliği, üretim için gerekli sermayenin verimliliği nasıl etkilediğini gösterir. Girişimcilerin yeni yatırımlar yapabilmeleri için sermayenin verimliliği son derece önemlidir. Formül olarak şu şekilde gösterilebilir;

$$\text{Sermaye Verimliliği} = \frac{\text{Toplam Gelir (Mal ve Hizmetler)}}{\text{Sermaye}}$$

III. Makine Verimliliği:

Makine verimliliği, üretimde kullanılan makinelerin üretimi nasıl etkilediğini gösterir. Makine verimliliğini ölçmek işletmelerin geleceğe yönelik yatırımlarını belirleyebilmesi için oldukça önemlidir. İşletmeler karlarını artırabilmek için verimliliği daha yüksek makineleri tercih edeceklerdir. Formülü aşağıdaki gibidir;

$$\text{Makine Verimliliği} = \frac{\text{Toplam Gelir (Mal ve Hizmetler)}}{\text{Makine Maliyeti}}$$

IV. Hammadde ve Malzeme Verimliliği:

Üretimde kullanılan hammadde ve malzemeler, maliyetin en büyük kısmını oluşturur. İşletmeler verimliliklerini doğru hammadde ve malzeme kullanarak önemli derecede artırabilirler. Bu sebepten dolayı işletmeler için son derece önemlidir. Hammadde ve malzeme verimliliğinin formülü şu şekildedir;

$$\text{hammadde ve Malzeme Verimliliği} = \frac{\text{Toplam Gelir (Mal ve Hizmetler)}}{\text{Hammadde ve Malzeme Maliyeti}}$$

4.2 LİTERATÜR TARAMASI

Günümüze kadar verimlilik kavramı hakkında maliye, işletme, iktisat gibi birçok farklı alanda fazla sayıda çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalardan bazılarında aşağıda yer verilmiştir.

1996 yılında “Küçük sanayiye verilen orta vadeli kredilerin verimliliği üzerine bir analiz” adlı çalışmada küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinde orta vadeli kredi kullanımı ve bunun verimlilik üzerine etkileri incelenmiştir. Karabıçak yaptığı çalışmada işletmelerin kredi kullanımının yetersiz kaldığını gözlemiştir (Karabıçak).

Eleren (1998) ise çalışmasında Türkiye’deki ve Afyon’daki KOBİ’leri analiz etmiş ve Türkiye’deki KOBİ’lerin verimlilik açısından yetersiz oldukları sonucuna ulaşmıştır.

Bir başka çalışmada Yavuz (2002) ihracat pazarlamasında karşılaşılan sorunların çözümünde verimlilik çalışmalarının etkisini araştırmıştır. Yavuz çalışmada ankete dayalı bir saha çalışması yapmıştır.

Tekstil ve Konfeksiyon Dergisi’nde (s.279-283) 2007 yılında yapılan çalışmada tekstil ve hazır giyim işletmelerinde uygulanmakta olan verimlilik ölçüm yöntemleri tartışılmıştır. Çalışmada verimlilik ölçme ve mevcut verimliliği koruma üzerine önerilerde bulunulmuştur.

Özçelik (2010) ise “Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerde verimliliği etkileyen faktörlerin incelenmesi – Erzincan ilinde bir uygulama” adlı çalışmasında verimlilik, etkinlik ve etkililik kavramları arasındaki farka dikkat çekmiştir. Özçelik çalışmanın devamında Erzincan İlinde faaliyet gösteren KOBİ’lerin verimliliğini incelemiştir. Çalışmada Erzincan ilindeki işletmelerin çoğunun verimlilik ölçümü yaptığı ve kararlarını bu sonuçlara göre aldığı belirlenmiştir. Ayrıca çalışmada işletmelerde verimliliği artırmak için çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Demirtaş (2010) yaptığı uygulamada imalat sanayi işletmesinde verimlilik ölçme ve teşhis çalışmaları gerçekleştirmiştir. Yapılan bu çalışmada 2006-2008 yılları arasında artmakta olan toplam ve kısmi verimlilik göstergelerinin 2009 yılında düştüğü kanısına varılmıştır. Elde edilen sonuca göre çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Farklı bir çalışmada Yeşildağ (2010) Muğla ilindeki KOBİ’lerin ERP yazılımlarının kullanım düzeyini ve verimliliğini araştırmak için anket çalışması

uygulamıştır. Çalışma sonucunda ERP yazılımlarının en fazla elektrik-elektronik, optik ve ayakkabı sektöründe kullanıldığı görülmüş ve işletmelerde çalışan sayısı arttıkça ERP kullanım oranının arttığı tespit edilmiştir. İşletme sahiplerinin yaşı azaldıkça ERP sisteminin verimlilik sağladığı düşüncesinin artmakta olduğu sonucuna varılmıştır.

Akın'ın (2010, 89-106) Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi'nde yaptığı çalışmada ise 115 ekmek üretim işletmesinin verimliliği veri zarflama yöntemi ile ölçülmüştür.

2011 (Oğuz) yılında yapılan bir çalışmada ise imalat sanayinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin yaşadıkları sorunlar, istihdam ve çalışma koşulları incelenmiştir. Çalışmada çeşitli kuruluşların verileri kullanılarak emeğin verimliliği ölçülmüş ve KOBİ'lerde harcanan emeğin yeterince verimli olmadığı sonucuna varılmıştır.

Verimlilik Dergisi'nde (Demirtaş ve Tokat, 2012, 7-38) yapılan bir araştırmada ise küçük ölçekli bir imalat sanayi işletmesinde verimlilik ölçme çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışma sonucunda hem dışsal hem de içsel problemler tespit edilmiştir. Dışsal problemler küresel kriz sonucu hammadde fiyatları ve döviz kurlarındaki dalgalanmalar olurken, içsel problemler ise insan kaynakları ve pazarlama yönetimi alanında yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Analiz yapılan işletmeye örgüt yapısını gözden geçirmesi, pazarlama ve insan kaynakları işleyişini profesyonel yöneticiler eliyle güçlendirmesi önerilmiştir.

“KOBİ'lerde Veri Zarflama Analizi ile Verimlilik Değerlendirilmesi” (2016) adlı çalışmada KOBİ ölçeğindeki otomotiv yan sanayi ve otomotiv sektörüne hitap eden döküm sektöründeki 82 adet işletmenin verimlilik analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda etkin olan ve etkin olmayan işletmeler tespit edilmiş, etkin olmayan firmaların etkin hale gelebilmeleri için önerilerde bulunulmuştur.

Meriç (2017) yaptığı çalışmada KOBİ'lerin bütçe yaklaşımı üzerinde durulmuş ve bu yaklaşımın verimliliğe etkisi incelenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda KOBİ'lerde profesyonel yönetici istihdamının son derece düşük olduğu, bütçe ve maliyet hesaplamalarında yetersiz oldukları gözlenmiştir. Ayrıca analize

konu olan KOBİ'lerde atıl kapasite belirlenmiş ve bulgular üzerinde yorumlar yapılarak önerilerde bulunulmuştur.

Bankacılık ve Finansal Araştırmalar Dergisi'nde (Motroi, 2018, 28-39) yapılan çalışmada ise bir imalat işletmesinin 2014 yılındaki verilerini kullanarak veri zarflama analizi ile verimliliği ölçülmüştür. Analizde girdi olarak personel sayısı, makinenin enerji tüketimi ve teknik bakımı çıktı olarak ise ısıcam üretim miktarı ele alınmıştır. Yapılan analiz sonucunda makine üretime alındıktan sonra girdi maliyetlerinde düşüş ve verimlilikte artış olduğu görülmüştür. Çalışma sonucunda işletmeye verimliliği artırmak için önerilerde bulunulmuştur.

2018 (Göral, Çağlıyan ve Gelmez) yılında yapılan bir başka çalışmada ise tekstil sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin verimliliklerinde meydana gelen değişim Malmquist-TFV endeksi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmada girdi olarak çalışan sayısı, toplam aktifler, öz sermaye; çıktı olarak ise net satışlar, net kar ve ihracat kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda işletmelerin Toplam Faktör Verimlilikleri'nde azalış olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen bu azalışın teknolojik değişimleri zamanında gerçekleştirememelerinden kaynaklandığı, işletmelerin teknik etkinliklerindeki olumlu duruma rağmen toplam faktör verimliliğindeki azalışa engel olamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERDE VERİMLİLİĞİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER: GİRESUN İLİNDE BİR UYGULAMA

5.1 GİRESUN

Giresun, Karadeniz Bölgesi'nin Doğu Karadeniz bölümünde yer alan bir sahil şehridir. Batısında Ordu, doğusunda Trabzon ve Gümüşhane, güneybatısında Sivas, güneydoğusunda Erzincan ve kuzeyinde 122 km boyunca Karadeniz ile çevrilidir. Giresun aynı zamanda Doğu Karadeniz'in yaşanılabilir tek adasına ev sahipliği yapmaktadır.

Giresun bir sahil şehri olduğundan ve tarıma elverişli arazinin yeterli olmamasından dolayı kuruluşundan beri balıkçılık ve ticaret şehri olmuştur (<http://giresun.bel.tr/giresunun-tarihcesi/>). Yüksek kesimlerde hayvancılıktan geçimini sağlayanlar çoğunluktadır. Fakat günümüzde yazın hayvanların otlaklara çıkarılmasıyla uğraşan kişilerin sayılarının azalması sonucu hayvancılıkta önemli derecede azalmalar olmuştur (<http://www.nuveforum.net/1722-genel-kultur-g/66292-giresun-tarihi-ekonomisi-dogal-yapisi-toplum-kulturu/>).

Günümüzde Giresun'un başlıca geçim kaynağı fındık ve balıkçılıktır. Fakat tarım alanlarının yetersizliği, engebeli arazisinin çokluğu ve kırsalda şehre göç gibi sebeplerden dolayı tarımsal büyüme potansiyeli oldukça düşüktür. Bu nedenle sanayi üretimi ve konumuz olan KOBİ'lerin gelişimi Giresun'un uzun dönem gönenç artışı açısından büyük önem taşımaktadır.

5.2 GİRESUN'DA FAALİYET GÖSTEREN KOBİ'LER

Bu bölümde Giresun'da faaliyet gösteren KOBİ'lerin mevcut durumu genel hatlarıyla gösterilmiştir.

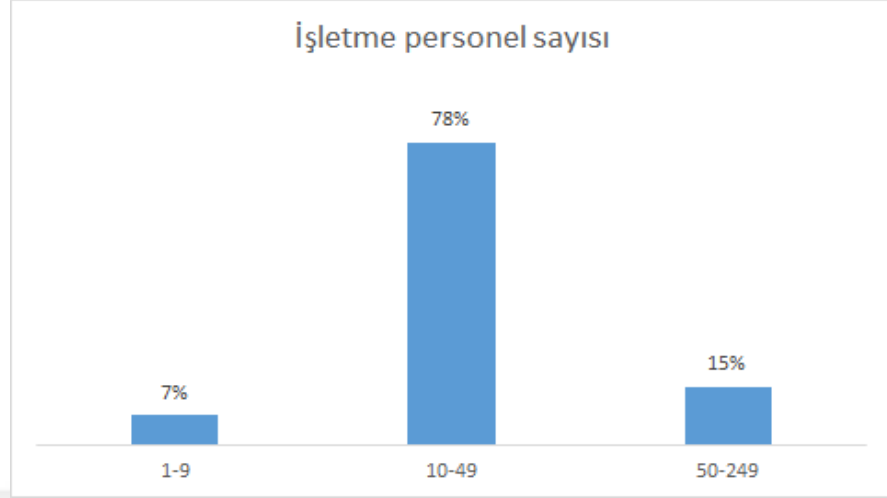
Giresun ile ilgili verimlilik artışı analizi Prof. Dr. Hasan Gürak'ın önderliğinde Giresun Üniversitesi İktisat Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencileri tarafından 2016 yılında Giresun'da yapılmış olan "Giresun'daki KOBİ'lerin Genel Durumu" adlı çalışmadan büyük ölçüde yararlanılarak yapılmıştır.

"Giresun'daki KOBİ'lerin Genel Durumu" adlı çalışmada Giresun Merkez ve ilçelerinden rastgele 30'un üzerinde işletme ile anket yapılmıştır ve bunlardan 27 tanesi çalışmada veri olarak kullanılmıştır. Elde edilen veriler "eğitim", "finansman", "teknoloji ve verimlilik" ile "pazarlama ve ihracat" başlıkları altında incelenmiştir.

Türkiye'de KOBİ'ler Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2013 yılı verilerine göre toplam girişim sayısının %98,8'ini, istihdamın ise %74,2'sini oluşturmaktadır. (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21864>). Bu rakamlara bakarak KOBİ'lerin ülke ekonomisi ve Giresun gibi iller için ne kadar büyük bir öneme sahip olduğunu kolayca anlaşılmaktadır.

KOBİ, kelime anlamı olarak "Küçük ve Orta Büyüklükte İşletme"nin kısaltılmasıdır. KOSGEB'e göre KOBİ "*İkiyüzelli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı veya mali bilançosundan herhangi biri kırk milyon Türk Lirasını aşmayan ve... mikro işletme, küçük işletme ve orta büyüklükteki işletme olarak sınıflandırılan ekonomik birimleri veya girişimleri*" (http://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Mevzuat/KOBİ'lerin_Tanimi,_Yo_netmelik.pdf) ifade etmektedir.

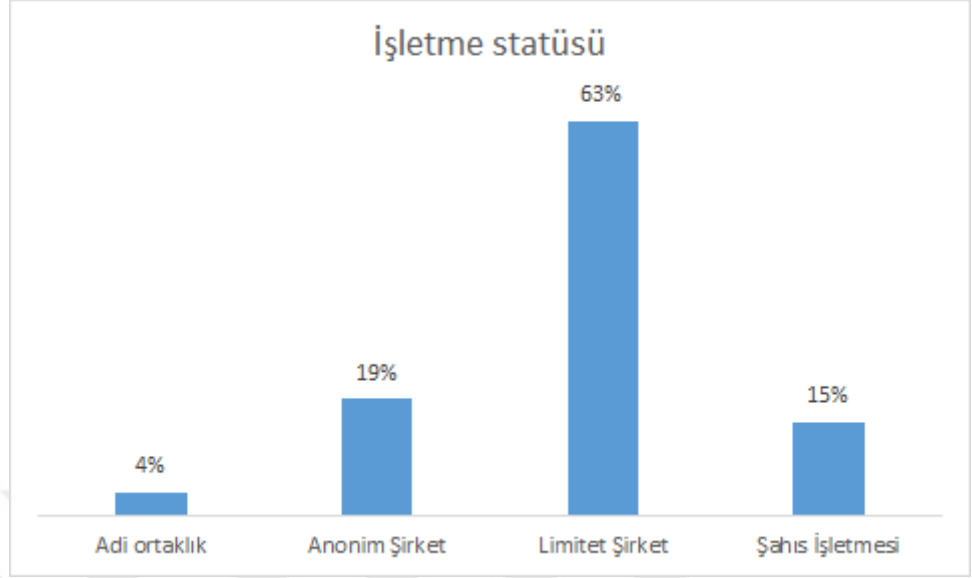
Şekil 1: İşletme Personel Sayısı

Kaynak: Giresun'da **KOBİ**'lerin Genel Durumu, 2016, s. 2, Şekil: 1-1

Bu çalışmada KOSGEB'in KOBİ tanımı baz alınarak 250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı veya mali bilançosundan herhangi biri kırk milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler KOBİ olarak varsayılmış ve KOBİ'lerin sınıf ayrımı ise; 10 kişiden az personeli bulunan işletmeler ve yıllık net satış hâsılatı ya da bilançosu 1 milyon TL'yi aşmayan işletmeler Mikro Ölçekli İşletmeler, bünyesinde 10-49 kişi arasında çalışan barındıran ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu 8 milyon TL'yi aşmayan işletmeler Küçük Ölçekli İşletmeler, bünyesinde 50-249 kişi arasında çalışan barındıran ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu 40 milyon TL'yi aşmayan işletmeler ise Orta Ölçekli İşletmeler olarak kabul edilmiştir.

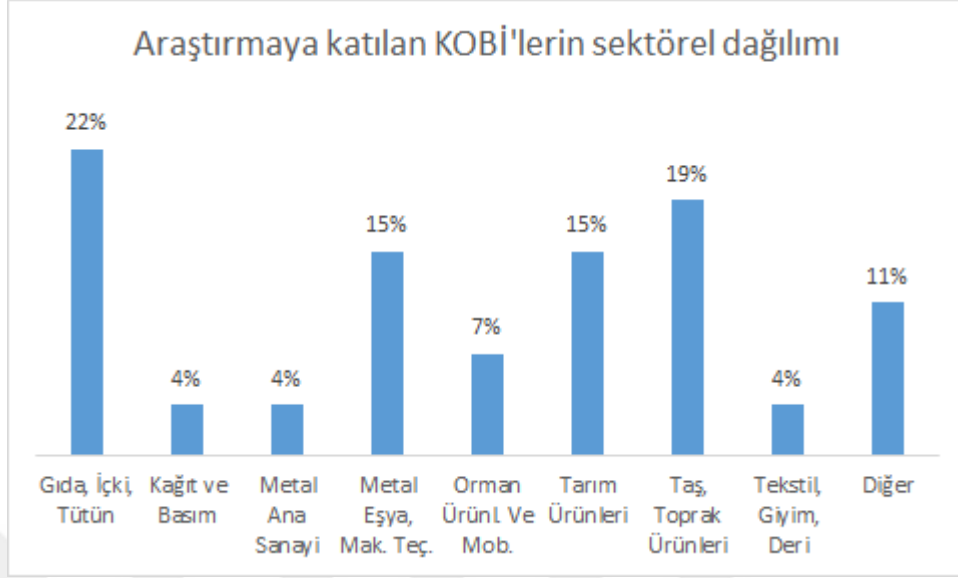
Şekil 1'de ve yapılan bu tanımlamalara göre Giresun'da **KOBİ**'lerin yüzde %78'inde 10 ila 49 arasında personel çalışmaktadır. Yani Giresun'da en büyük çoğunluk Küçük Ölçekli İşletmeler tarafından oluşturulmuştur. Yine tabloya göre Giresun'daki işletmelerin %15'ini Orta Ölçekli İşletmeler ve geri kalan %7'sini ise Mikro Ölçekli İşletmeler oluşturmaktadır.

Şekil 2: İşletme Statüsü

Kaynak: Giresun'da **KOBİ**'lerin Genel Durumu, 2016, s. 2, Şekil: 1-2

Şekil 2'de Giresun'daki işletmelerin, işletme statüleri bakımından yüzdeleri dilimleri görülmektedir. Bu işletmelerin %63'lük kısmı Limitet Şirket olarak faaliyet göstermektedir. %19'luk kısmı Anonim Şirket, %15'lik kısmı Şahıs İşletmesi, geri kalan %4'ü ise Adi Ortaklık olarak çalışmalarını sürdürmektedirler.

Şekil 3: İşletmelerin Faaliyette Bulunduğu Sektörler

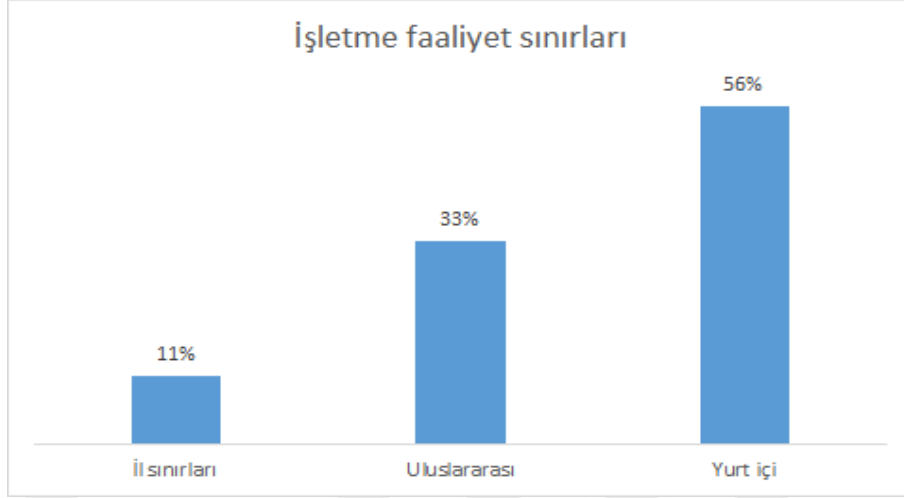

Kaynak: Giresun'da **KOBİ**'lerin Genel Durumu, 2016, s. 3, Şekil: 1-3

“Giresun'da **KOBİ**'lerin Genel Durumu” adlı çalışmaya katılan **KOBİ**'lerin sektörel dağılımına bakarsak %22 ile en büyük kısmını gıda, içki, tütün sektöründe faaliyet gösteren firmalardan oluştuğunu görüyoruz. Bunu %19 ile taş, toprak ürünleri takip etmektedir.

Şekil 3'ten de anlaşıldığı gibi Giresun'da üretiminde yüksek teknoloji kullanılan sektör yok denecek kadar azdır. Bu durum rekabet gücü ve ekonomik büyüme bakımından Giresun için büyük bir dezavantajdır.

Şekil 4: İşletmelerin Coğrafik Pazar Dağılımı

Kaynak: Giresun'da **KOBİ**'lerin Genel Durumu, 2016, s. 4, Şekil: 1-5

Araştırmaya katılan **KOBİ**'lerin %56'lık kısmı faaliyetlerini yurtiçinde gerçekleştirirken, %33'lük kısmı ise uluslararası faaliyet göstermektedir. Geri kalan %11'lik kısmı ise il sınırları içinde faaliyet göstermektedir.

Şekil 5: Kullanılan Özkaynak Miktarı (Ocak-2016)

Kaynak: Giresun'da **KOBİ**'lerin Genel Durumu, 2016, s. 4, Şekil: 1-6

Ocak 2016 tarihindeki rakamlara göre kullanılan özkaynak miktarı Şekil 5'te görünmektedir. Şekil 5'e göre işletmelerin %48'i 50.000 dolar ve üstünde özkaynağa sahiptir. %34'lük kısmı ise 50.000 dolar altında özkaynağa sahiptir.

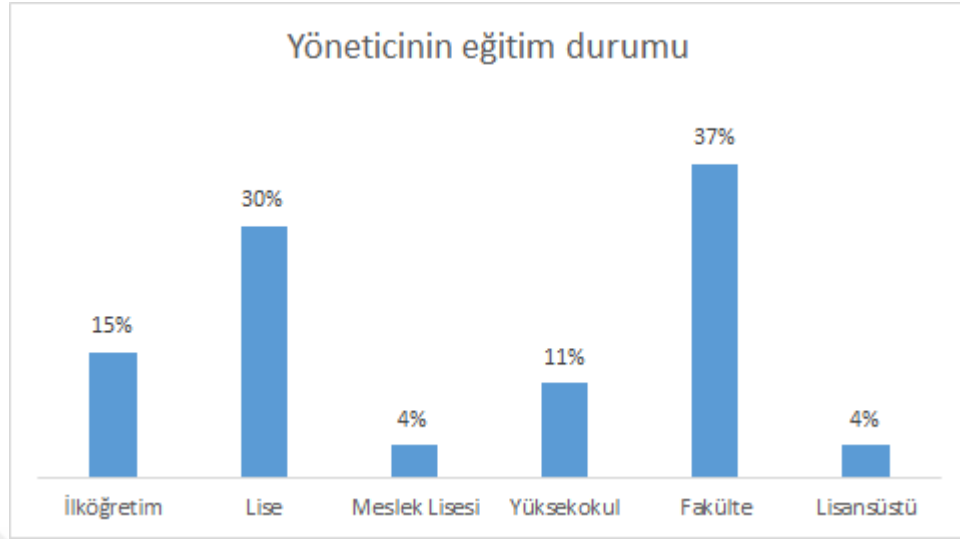
5.3 GİRESUN'DAKİ KOBİ'LERİN EĞİTİM YÖNÜNDEN DURUMU

Eğitimli yani nitelikli işgücü uzun dönem büyümeyi sağlayacak olan verimlilik artışının olmazsa olmazlarından. Çünkü nitelikli işgücünün verimliliği daima niteliksiz işgücünün verimliliğinden yüksek olur. Dolayısıyla işletmelerin verimlilik artışında beklenen performansı yakalayabilmeleri için ilk olarak yöneticilerinin nitelikli, başka bir deyişle eğitimli olmaları gerekmektedir.

Eğitimli yöneticiler, verimlilik artışının şirketin kârını artıracığını bilirler. Böylelikle işyerinde çalışan kişileri ya eğitimli kişilerden seçerler ya da şirket içinde onların eğitimini kendileri üslenirler. Bu şekilde şirketlerinin kârını artırır.

Teknolojik yenilikleri en iyi şekilde takip edip, çalışanlarına bu yeniliklerle ilgili sürekli eğitim veren şirketler ise, diğer şirketlere göre her zaman bir adım önde olurlar. Aşağıda çalışmaya konu olan Giresun'daki KOBİ'lerin eğitim seviyeleriyle ilgili veriler bulunmaktadır.

Şekil 6: Eğitim Durumlarına Göre Yöneticiler

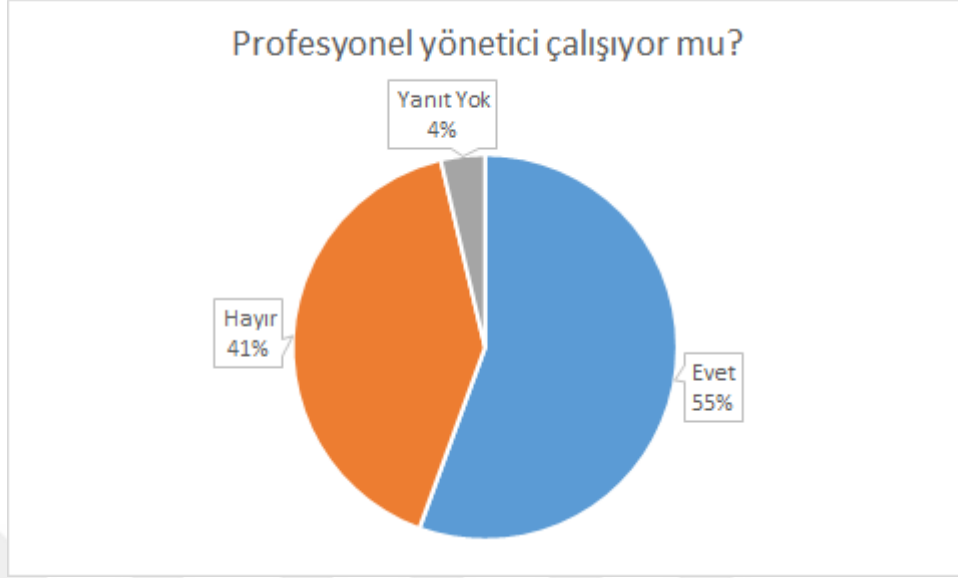

Kaynak: Giresun'da **KOBİ**'lerin Genel Durumu, 2016, s. 5, Şekil: 2-1

Şekil 6'da Giresun'da yapılan çalışmaya katılan yöneticilerin eğitim durumunu görüyoruz. Bu tabloya göre Giresun'daki **KOBİ**'lerin yöneticilerinin yalnızca %4'ü lisansüstü eğitim yapmış gözükmektedir. Yine bu çalışmaya göre %37 gibi oldukça düşük bir oranda 4 yıllık üniversite mezunları bu işletmelere yöneticilik yapmaktadır.

İşletmelerde iyi eğitim almış yöneticiler olması hem çalışanları hem de işletmeleri olumlu yönde etkiler. İyi eğitim almış yöneticilerin bulunduğu işletmelerin, diğer işletmelere göre daha başarılı olması kaçınılmazdır.

Şekil 7: Profesyonel Yönetici Çalışıyor mu?

Kaynak: Giresun'da **KOBİ**'lerin Genel Durumu, 2016, s. 6, Şekil: 2-2

Giresun'da yapılan çalışmaya katılan **KOBİ**'lerin %55 gibi büyük bir kısmı profesyonel yönetici ile çalıştıklarını, %41'lik kısmı ise profesyonel yöneticilerle birlikte çalışmadıklarını belirtmiştir.

Şekil 8: Teknik Personelin Bilgi ve Eğitim Düzeyi

Kaynak: Giresun'da **KOBİ**'lerin Genel Durumu, 2016, s. 7, Şekil: 2-4

Yapılan çalışmaya katılan **KOBİ**'lerin %89'u "Teknik personelinizin bilgi ve eğitim düzeyi yeterli mi?" sorusuna "Evet" diyerek olumlu mesaj verirken, geriye kalan %11'lik kısmı "Hayır" diyerek olumsuz cevap vermiştir.

Teknik personelin bilgi ve eğitim düzeyi, verimliliği artırmak için önemli bir etkidir. Daha bilgili personel, diğer personellere göre daha verimli olacaktır.

Şekil 9: İdari Personelin Bilgi ve Eğitim Düzeyi

Kaynak: Giresun'da **KOBİ**'lerin Genel Durumu, 2016, s. 7, Şekil: 2-5

İdari ve teknik personeller, işletmelerin devamlılığını sağlayan en önemli unsurlardandırlar. Önceki bölümlerde üzerinde fazlaca durduğumuz "nitelikli işgücü" nün büyük bir kısmını bu kişiler oluşturur. Şekil 9'da araştırmaya katılan **KOBİ**'lerde bulunan idari personelin %89'unun bilgi ve eğitim düzeyinin yeterli olduğunu iddia etmektedir.

Şekil 10: Hizmet-içi Eğitim

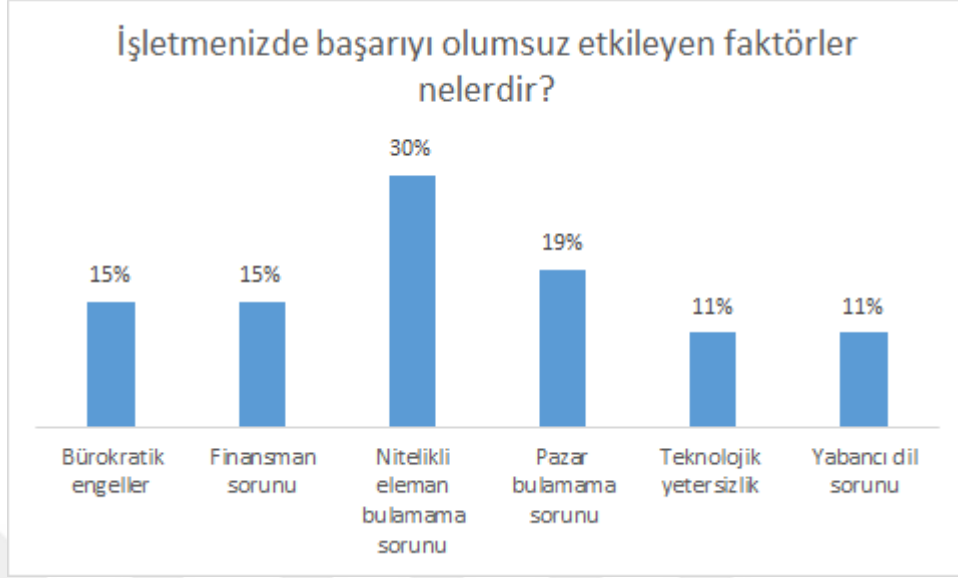

Kaynak: Giresun’da **KOBİ**’lerin Genel Durumu, 2016, s. 8, Şekil: 2-6

İşletmeleri oluşturan “nitelikli işgücü” nün varlığı “uzun dönem büyüme” hedefini gerçekleştirebilmek için tek başına yeterli değildir. Teknolojik yenilikleri takip edebilmek ve bu yeniliklere olabilecek en hızlı şekilde tepki verip gerekli aksiyonları alarak nitelikli işgücünün devamlı eğitilmesi ve bu sayede teknolojik yeniliklere uyum sağlamak, rakip işletmelerle rekabet edebilmemiz için son derece önemlidir. Bahsettiğimiz teknolojik yeniliklerin faydalarını işletmeye yansıtmak için gerekli unsurların en önemlilerinden biri “Hizmet-içi Eğitim” uygulamalarıdır.

Şekil 10’da araştırmaya katılan **KOBİ**’lerin “Hizmet-içi eğitim” uygulayıp uygulamadıkları görülmektedir. Araştırmaya göre bu işletmelerin %89 gibi büyük bir kısmı işletmelerinde “Hizmet-içi Eğitim” uygularken, %11’lik kısmı ise “Hizmet-içi Eğitim” uygulamamaktadır.

Şekil 11: Başarıyı Olumsuz Etkileyen Faktörler

Kaynak: Giresun’da **KOBİ**’lerin Genel Durumu, 2016, s. 10, Şekil: 2-9

Şekil 11’de ankete katılan işletmelere göre kendilerini en fazla olumsuz yönde etkileyen faktörün %30 ile “nitelikli eleman bulamama sorunu” olduğu göze çarpıyor. Bunu %19 ile “Pazar bulamama sorunu” takip ediyor.

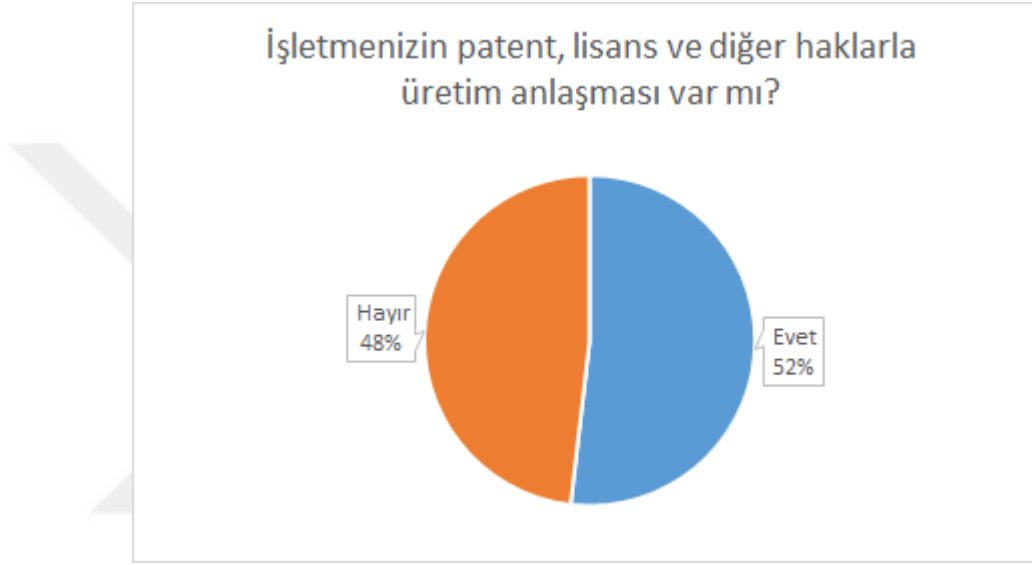
“Nitelikli eleman bulamama sorunu” gelişmekte olan ülkeler arasında yaygın bir sıkıntıdır. Bu tip ülkelerde eğitim altyapısı, talep edilen “nitelikli işgücü” nü karşılayacak düzeyde değildir. Talep edilen “nitelikli işgücü” nü karşılamak için meslek liselerinin önemi oldukça fazladır.

Ülke içinde var olan ve gelecekte oluşabilecek “nitelikli işgücü” talebini doğru analiz ederek gereken altyapıyı sağlamak hükümetlerin en önemli görevlerindedir. Yeterli altyapı bulunmayan bu tip ülkeler üretimde istenilen optimum verimliliği sağlayamadıkları için oldukça yüksek bir gelir kaybına maruz kalmaktadırlar.

5.4 GİRESUN'DA KOBİ'LERİN VERİMLİLİKLERİNİ ETKİLEYEN DİĞER FAKTÖRLER

Türkiye'de olduğu gibi Giresun'da da KOBİ'ler, işletmeler arasında çoğunluğu oluşturmaktadır. Dolayısıyla KOBİ'lerin analizi Giresun'un verimlilik ile ilgili durumunu görebilmemiz açısından önemli veriler sunacaktır.

Şekil 12: Patent, Lisans ve Üretim Anlaşması Durumları

Kaynak: Giresun'da **KOBİ**'lerin Genel Durumu, 2016, s. 16, Şekil: 4-1

Şekil 12'de "İşletmenizin patent, lisans ve diğer haklarla üretim anlaşması var mı?" sorusuna verilen cevaplar görülmektedir. Ankete katılan işletmelerin %52'si evet cevabı, geri kalan %48'i ise hayır cevabı vermiştir.

Patent-lisans anlaşmaları gelişmekte olan ülkeler arasında verimlilik artışı sağlamak için en çok tercih edilen yöntemlerin başında gelir. Gelişmekte olan ülkeler, yeni teknoloji üretebilecek altyapıya tam anlamıyla sahip olmadığı durumlarda daha az maliyetli olan "patent-lisans anlaşmaları" yoluyla teknoloji transferine yönelirler. Bu şekilde zamandan ve maliyetten tasarruf ederek kısa dönemde ekonomik büyüme sağlamayı amaçlarlar.

Giresun’da ise %48 gibi yüksek bir oranda işletmelerin patent-lisans ve diğer haklarla üretim anlaşması olmadığı görülmektedir. Bu durum Giresun için verimlilik artışını olumsuz yönde etkilemektedir.

Şekil 13: Üretimde Yeni Teknolojiler Hakkında Bilgi Edinme

Kaynak: Giresun’da **KOBİ**’lerin Genel Durumu, 2016, s. 16, Şekil: 4-2

Şekil 13’te “üretimde yeni teknolojiler hakkında bilgi edinebiliyor musunuz?” sorusuna %85 gibi büyük bir kısım “bilgi edinebiliyorum” cevabı verildiğini görüyoruz.

Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle ve bilgisayarların yaygınlaşmasıyla birlikte enformasyona erişim çok daha hızlanmış ve çok daha kolaylaşmıştır. Bilgisayar ve internet öncesinde herhangi bir konuda enformasyon edinebilmek için o konuyla ilgili bir kitap veya makale bulunmalıydı. Bu arama süreci matbaanın çıkmasından önce ise aramakta olduğunuz kitap sınırlı sayıda ve belirli yerlerde olduğundan çok daha zahmetli ve uzun bir yol idi. İkinci bir yol ise bilgiyi öğrenmek için ilk olarak bilgi sahibini bulmalı ve bu bilgiyi öğrenebilmek için çoğu zaman uzun bir yol kat etmektir. Yine bu durum hem uzun zaman hem de yoğun çaba gerektiriyordu.

Günümüzde enformasyona erişim internet ve bilgisayarlar aracılığıyla hem çok hızlı bir şekilde gerçekleşiyor, hem de daha az maliyet gerektiriyor. Dolayısıyla

günümüzdeki işletmelerin enformasyona erişimi eski döneme kıyasla oldukça kolay gerçekleşiyor.

Şekil 14: Kapasite Kullanım Oranları

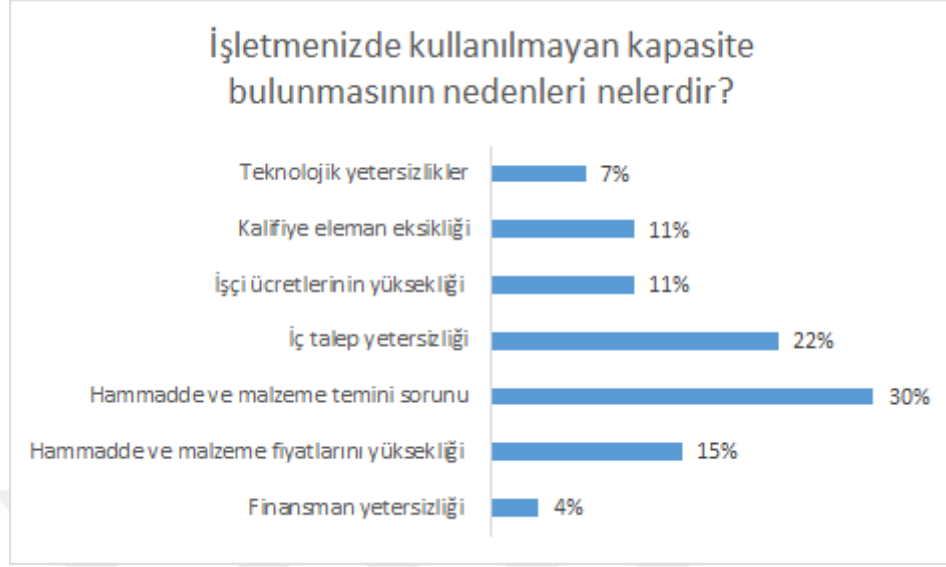
Kaynak: Giresun'da **KOBİ**'lerin Genel Durumu, 2016, s. 17, Şekil: 4-3

Şekil 14'te çalışmaya katılan işletmelerin 2015 yılında ne kadar kapasiteyle çalıştıkları yer almaktadır. Alınan verilere göre 2015 yılında Giresun'daki işletmelerin toplamda %44'lük kısmı işletmelerinin kapasitelerini %41 ile %70 arasındaki bir oranda kullanmışlardır. İşletmelerini tam kapasite kullanabilenler ise bu işletmelerin yalnızca %7'sidir.

Gelişmekte olan ülkelerin en büyük sorunlarından birisi de eksik kapasite kullanımıdır. Kapasite kullanım oranlarının düşük seviyelerde olması durumu verimlilik artışını yani büyümeyi birçok yönüyle olumsuz yönde etkilemektedir.

Eksik kapasite kullanımı ülkeler ve işletmeler için potansiyel geliri azaltıcı etki yapar. Bu etki dolaylı olarak işsizlik sayısında olası azalmayı engeller çünkü kapasite kullanım oranı artmasıyla birlikte işletmeler daha fazla işçiye ihtiyaç duyacaklardır. Ayrıca yerli ve yabancı yatırımcılar kapasite kullanım oranının yüksek olmasını beklediği sektörlerle yatırım yapmak isterler ve bu sayede daha çok kâr elde etme şanslarını artırmış olurlar.

Şekil 15: Kullanılmayan Kapasite Bulunmasının Nedenleri

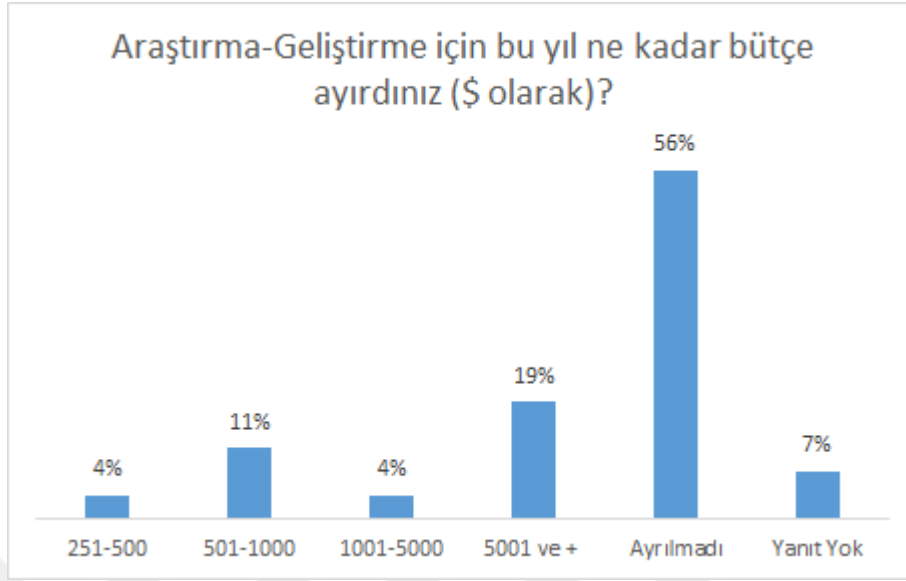
Kaynak: Giresun’da **KOBİ**’lerin Genel Durumu, 2016, s. 17, Şekil: 4-4

Giresun’daki çalışmaya katılan işletmelerin büyük bir çoğunluğunun tam kapasite ile çalışmadığını öğrenilmiştir.

Şekil 15’te ankete katılan işletmecilere sorulan “İşletmenizdeki kullanılmayan kapasite bulunmasının nedenleri nelerdir?” sorusunun cevapları görülmektedir. Yapılan ankete göre işletmelerin %30’unun tam kapasite çalışmamasının sebebi “hammadde ve malzeme temini sorunu” olduğu göze çarpmaktadır. Diğer sebeplerden en büyükleri ise “iç talep yetersizliği” ve “hammadde ve malzeme fiyatlarının yüksekliği”dir.

Şüphesiz kapasite artırımını gerçekleştirmek için yapılabilecek birçok hamle vardır. Fakat anketten çıkan sonuçlara göre bunların en önemlileri hammadde ve malzeme temini konusunda işletmelere kolaylıklar sağlamak, iç talebi artırmaya çalışmak ve hammadde ve malzeme fiyatları üzerinde enflasyonist baskıyı azaltıcı tedbirler almak olabilir.

Şekil 16: AR-GE İçin Bütçeden Ayrılan Pay

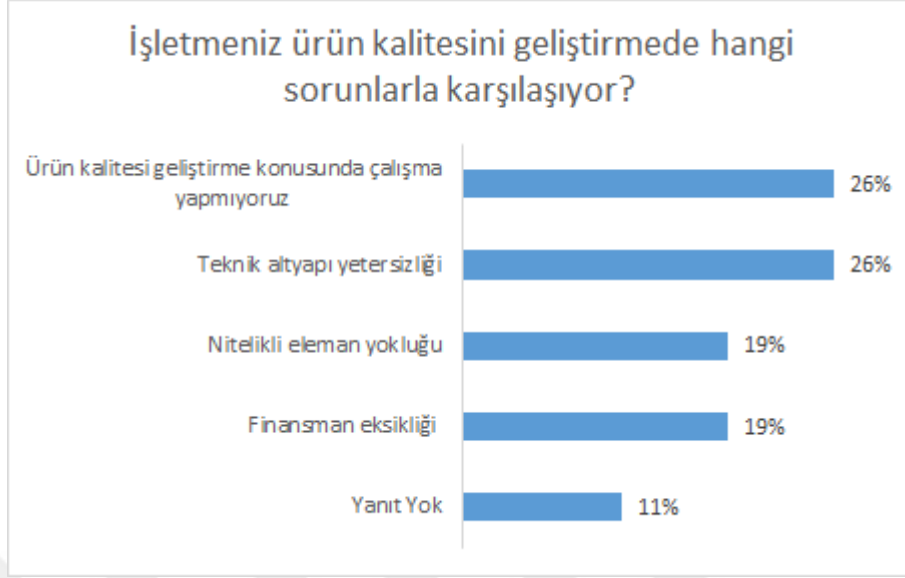

Kaynak: Giresun'da **KOBİ**'lerin Genel Durumu, 2016, s. 18, Şekil: 4-5

Giresun'da yapılan anketle birlikte, Giresun'daki işletmelerin AR-GE'ye ayırdıkları paylar Şekil 16'da görülmektedir. Türkiye'nin genelinde olduğu gibi Giresun'da da birçok işletme AR-GE'ye pay ayırmamaktadır. Bu oran %56 gibi büyük bir yüzdeye sahiptir.

AR-GE'ye yapılan yatırımlar verimlilik artışı bakımından oldukça önemlidir. Bu yatırımlar uzun dönem büyüme için gerekli olan teknolojik yenilik gereksinimini sağlamaya yönelik gerekli adımlardan biridir çünkü teknolojik buluşların çoğu firmalar tarafından yapılan AR-GE çalışmaları sonucunda ortaya çıkmaktadır. AR-GE'nin verimlilik artışı için diğer faydası ise teknoloji transferi yoluyla transfer edilen yeni teknolojinin adaptasyonunu sağlamasıdır (Gürak, 2006, 11).

Şekil 17: Ürün Kalitesini Geliştirmede Karşılaşılan Sorunlar

Kaynak: Giresun’da **KOBİ**’lerin Genel Durumu, 2016, s. 18, Şekil: 4-6

Şekil 17’de “Giresun’da **KOBİ**’lerin Genel Durumu” adlı çalışmada ankete katılan işletmelere sorulan “İşletmeniz ürün kalitesini geliştirmede hangi sorunlarla karşılaşıyor?” sorusuna verdikleri cevaplar görülmektedir. Bu soruya ilginç bir şekilde işletmelerin %26’sı “ürün kalitesi geliştirme konusunda çalışma yapmıyoruz” şeklinde cevap vermiştir.

Ürün kalitesi geliştirme, sürekli değişen tüketici taleplerine uyum sağlamayı ve bununla birlikte pazar payını artırmaya olanak sağlar. Günümüzde işletmelerin varlığını sürdürebilmeleri, rekabet güçlerine bağlıdır. Piyasada var olabilmek için rekabet gücünün olması bunun için de rekabetçi teknolojinin ve ürünlerinin olması gerekir. Dolayısıyla işletmelerin ürün kalitesini sürekli olarak geliştirmeleri ekonomik büyüme açısından son derece önemlidir.

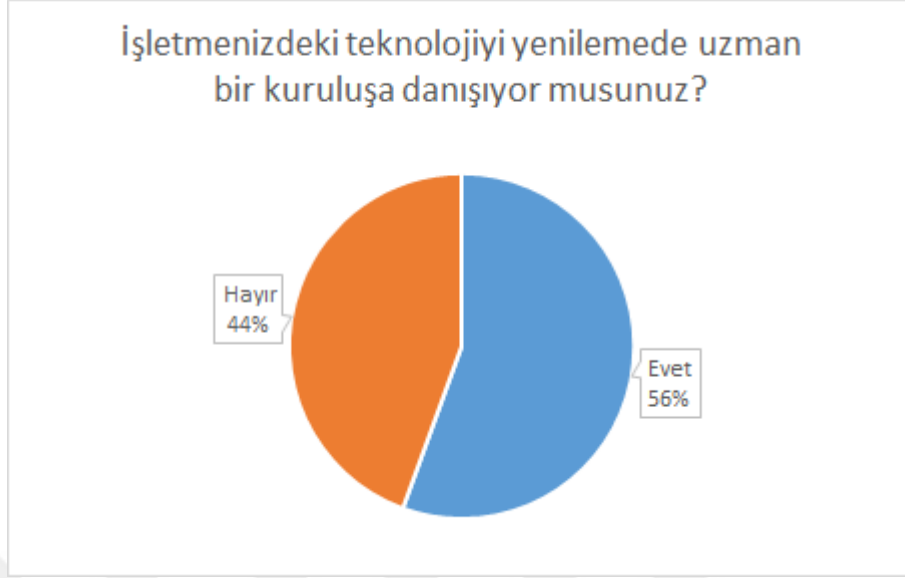
Şekil 18: Verimlilik Ölçüm Durumu

Kaynak: Giresun’da **KOBİ**’lerin Genel Durumu, 2016, s. 19, Şekil: 4-7

Şekil 18’de Giresun’da yapılan çalışmaya katılan işletmelerin %85 gibi büyük bir kısmı “Üretim aşamalarında verimlilik ölçümleri yapıyor musunuz?” sorusuna “Evet” cevabı verdiği görülmektedir.

Bu oranın şaşırtıcı derecede yüksek olması “verimlilik artışı” bakımından sevindirici bir durumdur. Fakat işletmecilerin verimlilik kelimesinden ne anladıkları, verimlilik ölçümünü ne yolla yaptıkları ve verimlilik ölçümü sonuçlarını ne şekilde analiz edip ne önlemler aldıkları ekonomik büyüme için son derece önemlidir.

Şekil 19: Teknoloji Yenilemede Danışmanlık Hizmeti Alınması

Kaynak: Giresun’da **KOBİ**’lerin Genel Durumu, 2016, s. 19, Şekil: 4-8

Yapılan çalışmada işletmelere “İşletmenizdeki teknolojiyi yenilemede uzman bir kuruluşa danışıyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Şekil 19’da görüldüğü üzere çalışmaya katılan firmaların %56’sı “Evet, teknolojiyi yenilemede uzman bir kuruluşa danışıyoruz.” cevabını vermişlerdir.

Teknolojiyi yenilemede uzman bir kuruluşa danışmak işletmeler için oldukça yararlı bir davranıştır. Bu sayede teknoloji yenilemede oluşabilecek olası maliyetleri en aza indirirken, diğer taraftan zamanı daha verimli kullanacaklarından etkinlik artışı sağlamış olurlar.

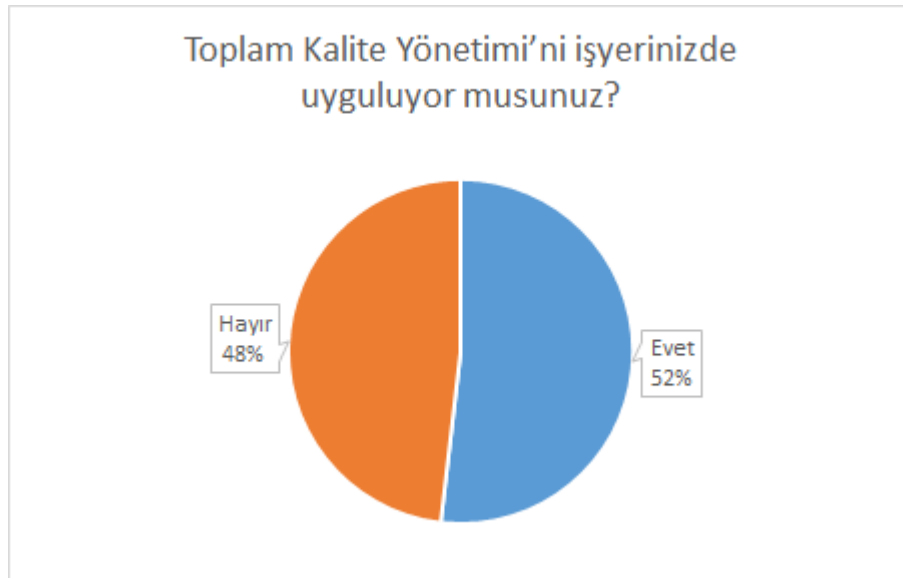
Şekil 20: Toplam Kalite Yönetimi Kavramından Haberdarlık

Kaynak: Giresun’da **KOBİ**’lerin Genel Durumu, 2016, s. 21, Şekil: 4-11

Giresun’da çalışmaya katılan işletmelerin %70’i “Toplam Kalite Yönetimi kavramını duydunuz mu?” sorusuna “Evet, duyduk” şeklinde cevap vermiştir.

Şekil 21: Toplam Kalite Yönetimi’nin Uygulanması

Kaynak: Giresun’da **KOBİ**’lerin Genel Durumu, 2016, s. 21, Şekil: 4-12

Çalışmaya katılan işletmelerin %70'i "Toplam Kalite Yönetimi"ni duymasına rağmen, Şekil 21'de bu işletmelerden yalnızca %52'si "Toplam Kalite Yönetimi"ni işyerinizde uyguluyor musunuz?" sorusuna "Evet, uyguluyoruz" cevabı verdiği görülmektedir.

Toplam Kalite Yönetimi, müşterilerin ihtiyaçları olan mal ve hizmetlerin tüm çalışanların katılımı sağlanarak karşılanması durumudur. Bu sistemde hem müşteri memnuniyeti artırılması hedeflenir, hem de mal ve hizmetlerin üretiminden müşteriye teslimine kadar olan tüm süreçte çalışanları dahil ederek personel ve toplum için yarar sağlamak hedeflenir.

Toplam Kalite Yöntemi kavramında kalitenin tüm aşamalarda artırılması hedeflendiğinden müşteri memnuniyetinin artması sonucunda işletmelerin kârı ve dolayısıyla rekabet gücü artar.

Giresun'da uzun dönem ekonomik büyümeyi sağlamak adına Toplam Kalite Yönetimi'nin önemi tüm işletmeler tarafından anlaşılmalı ve bir an önce uygulamaya geçirilmesi gerekmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan çalışmaya göre Giresun'da faaliyet gösteren işletmeler arasında %22 ile gıda, içki, tütün ile uğraşan işletmeler birinci sırada gelmektedir. %19 ile ikinci sırada ise taş, toprak ürünleri ile ilgili işletmeler yer almaktadır. Yapılan çalışmadan da anlaşıldığı gibi Giresun'daki işletmelerin büyük bir kısmı üretiminde “yüksek teknoloji” ürünleri üretmiyor ve üretimde yüksek teknoloji kullanmıyor.

Türkiye'yi incelediğimizde de karşımıza benzer tablo çıkıyor. İSO 500 verilerine göre 2016'da Türkiye'de yaratılan katma değer yalnızca 3,7'sini yüksek teknoloji yoğunluklu sanayiler oluşturuyor (<http://www.iso500.org.tr/sunum-ve-konusma-metni/iso-500/>).

Yüksek teknoloji kullanarak üretim yapmak uzun dönem verimlilik artışı için en sağlıklı yöntemdir. Dolayısıyla üretimde yüksek teknoloji kullanarak üretim yapan işletmeler, yüksek teknoloji kullanarak üretim yapmayan işletmelere göre daha verimli olacaktır bu işletmeler daha hızlı büyüme gösterir. Tıpkı üretimde yüksek teknoloji kullanan ülkelerin, yüksek teknoloji kullanmayan ülkelere göre hem ekonomik hem de refah seviyesi anlamında üstün olması gibi (Gürak, 2006, 244).

Giresun'da işletmelerin çok büyük bir kısmı üretimde yüksek teknoloji kullanmadığı için üretilen ürünler yurt içinde ve küresel çapta rekabetçi firmalar ile rekabet edebilecek seviyede değildir. Dolayısıyla küresel çapta rekabet edebilecek güçte işletmeler oluşabilmesi için yüksek teknoloji ürünleri üretilmeli ve nitelikli ürün elde etmek için iyi eğitim görmüş işgücü kullanılmalı.

Giresun için bir diğer önemli husus “teknoloji transferi” konusunda yetersiz kalmasıdır. “Patent – Lisans Anlaşmaları” yoluyla teknoloji transferi Giresun gibi gelişmeye çalışan şehirlerimiz için oldukça önemlidir. Bu yolla hem zamanı, hem de maliyeti minimuma indirerek kısa sürede, kısa ve orta dönem potansiyel büyüme rakamlarını yakalama şansımız vardır. Bu şekilde bir transfer Giresun gibi yeni teknoloji üretme imkânları kısıtlı şehirlerde işletmelerin büyümesi için gerekli

kıvılcımı yaratabilir. Transfer edilen teknolojiyi daha da geliştirerek yeni teknoloji üretecek seviyeye gelmesi olası bir durumdur.

Elde edilen veriler incelendiğinde çalışmada analiz edilen KOBİ'lerde büyük bir oranda eğitim temelli problemler olduğu anlaşılmaktadır. İşletmelerin büyük bir çoğunluğu nitelikli eleman bulamamaktan yakınmaktadır. Verimlilik artışı sağlanabilmesi için mevcut eğitim altyapısı yetersiz görünmektedir.

Çalışmada dikkat çeken diğer noktalar ise KOBİ'lerin büyük çoğunluğunda ürün geliştirme konusunda herhangi bir girişim bulunmamakta ve %56'lık kısmının AR-GE için pay ayırmamakta olduğudur.

Çalışma sonucunda görüldüğü kadarıyla işletmelerin çoğunluğunun %40 ila %70 seviyeleri arasında çalıştığı görülmektedir. Bu durum hem ülke ekonomisi hem de işletmeler açısından büyük bir verimlilik kaybına neden olmaktadır.

Giresun'da yapılan çalışmaya göre KOBİ'lerde verimliliği artırmak için aşağıdaki öneriler uygulanabilir;

- Çoğunluğu KOBİ'lerden oluşan bir ekonomisi olan Giresun'da, AR-GE araştırmalarının önemi dikkatli biçimde incelenmeli ve özel sektörde faaliyet gösteren işletmelerin AR-GE yapacakları alanlar teşvik edilmeli ayrıca devlet tarafından desteklenmelidir.

- Teknoloji transferinin konusunda işverenler desteklenmeli, "teknoloji transferi" konusunda gereken özveriye göstermeleri için gereken enformasyonu ve transfer edilen teknolojiyi topluma yararlı bir hale getirecek şekilde nasıl geliştirebileceklerinin eğitimi Giresun'un ilgili tüm kuruluşlarının görevi olmalıdır.

- Giresun'da okulların çoğunu devlet okulları oluşturmaktadır. Dolayısıyla "nitelikli işgücü" nün yetişmesi konusunda en büyük söz sahibi devlettir. O halde Giresun'un eğitim seviyesini olabildiğince hızlı bir şekilde gelişmiş ülkelerin eğitim seviyelerine çıkarmak için gerekli uygulamalar yapılmalıdır.

- Giresun'da, gelişmiş ülkelerin aksine oldukça geri planda kalan meslek okullarının eğitim kalitesini artırmak, öğrencileri mezun olduklarında yapabilecekleri en uygun mesleğe yönlendirmek gibi uygulamalar “nitelikli işgücü” konusunda Giresun'a ve Giresun'daki işletmelere olumlu anlamda katkılar yapacaktır.

- “Nitelikli işgücü” ihtiyacının giderilmesi konusunda İŞKUR gibi kurumlara da büyük iş düşmektedir. “Nitelikli işgücü” ihtiyacı olan işletmelerin belirlenmesi ve işçilerin en verimli olabileceği işlere yönlendirilmesi aynı zamanda bu işçilere düzenli meslek öncesi ve sonrası eğitimler, seminerler düzenleyerek potansiyellerinin artırılması konusunda bu kurumlar oldukça önemlidir.

- Giresun'daki KOBİ'ler incelendiğinde, işletmelerin büyük bir çoğunluğunun yöneticilerinin üniversite mezunu olmadığı görülmektedir. İşletmelerin potansiyel büyüme hedeflerini gerçekleştirebilmeleri için yönetim kadrolarına iyi eğitim almış yöneticilerin seçilmesi verimlilik artışı sağlanmasına olumlu katkı sağlayacaktır.

- İşletmelerimizin tam kapasite çalışmalarına engel olan “ham madde ve malzeme temini” ve “iç talep yetersizliği” gibi sorunları aşmanın yollarını bulmak ve bunları uygulamaya koymak Giresun'un potansiyel gelir kaybını önleme açısından oldukça yararlı olacaktır.

- Türkiye ve Giresun mevcut durumda Gelişmiş Ülkeler'e kıyasla oldukça geride olmasına rağmen, alınabilecek en büyük karar “mevcut durumu koruma” (Giresun Üniversitesi, 2016, 26) yerine daha iyisini hedefleyip planlı bir şekilde harekete geçmektir. Buna ne kadar kısa süre içinde başlanırsa, Gelişmiş Ülkeler mertebesine o kadar kısa sürede yaklaşmış olunacaktır. Tarihte bunu başarmış birçok ülke vardır. Önemli olan planlı, sabırlı bir şekilde çalışmaya başlamak ve ülke olarak hedeflerimize ulaşmaya kadar bu çalışmayı bıkmadan sürdürebilmektir.

KAYNAKÇA

- Agricola, Georgius, **De Re Metallica**, Dover Publications, New York 1950.
- Akal, Zühal, **İşletmelerde Performans Ölçüm ve Denetimi: Çok Yönlü Performans Göstergeleri**, Milli Produktivite Merkezi Yayınları No: 473, Ankara 2005.
- Akın, Osman, “Ekmek Üretim İşletmelerinin Verimliliklerinin Veri Zarflama Yöntemi İle Mukayeseli Analizi: Batı Akdeniz Bölgesinde Bir Araştırma”, **Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi**, Cilt 2, Kilis 2010, s. 89-106.
- Arslan, Ahmet, “Kamu Harcamalarında Verimlilik, Etkinlik ve Denetim”, **Maliye Dergisi**, Sayı 140, Ankara 2002.
- Ataay, İsmail, Durak, **İşletmelerde İnsan Gücü Verimliliğini Etkileyen Faktörler**, MESS yayınları, Ankara 1988.
- Aydın, Alper, **İmalat Sanayi ve Alt Kollarında Verimlilik Göstergeleri (Verimlilik, Üretim, İstihdam, İşçi-Saat, Ücret)**, Milli Produktivite Merkezi Yayınları No: 664, Ankara 2002.
- Bocutoğlu, Ersan, **İktisadi Düşünceler Tarihi**, Murathan Yayınevi, Trabzon 2012.
- Bozkurt, Öznur, Bozkurt, İlhan, “İş Tatminini Etkileyen İşletme İçi Faktörlerin Eğitim Sektörü Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Alan Araştırması”, **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, Cilt 9, Sayı 1, İstanbul 2008.
- Büyükkılıç, Deniz, **Türkiye ve AB Ülkelerinde Ekonomik Başarımlar ve Verimlilik Karşılaştırmaları (1990-1999)**, Milli Produktivite Merkezi Yayınları No: 651, Ankara 2001.
- Demirtaş, Umut, “Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinde Verimlilik Sorunlarının Teşhisi: Kısmi Bir Uygulama”, Yüksek Lisans Tezi, **TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara 2010.
- Demirtaş, Umut, ve Ekin Tokat, “Verimlilik Yönetiminde Ölçme ve Teşhis: Bir KOBİ Uygulaması”, **Verimlilik Dergisi**, Cilt 2012, Sayı 3, Ankara 2012.
- Doğan, Üzeyme, **Verimlilik Analizleri ve Verimlilik - Ergonomi İlişkileri**, İzmir Ticaret Borsası Yayınları No. 31, İzmir 1987.
- Donovan, Raymond J., ve Janet L. Norwood, **Productivity and the Economy: A Chartbook**, U.S. Government Print Office, Washington D.C. 1981.

Eleren, Ali, “Türkiye’de KOBİ’lerin Verimliliğe Yönelik Yeniden Yapılandırılması ve Yeni Stratejiler - Afyon ve Çevresinde Bir Araştırma”, Doktora Tezi, **Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Sakarya 1998.

Giresun Üniversitesi (2016), “Giresun’daki Kobi’lerin Genel Durumu”, Yayımlanmamış Çalışma, **Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı**, Giresun.

Göral, Ramazan, Vural Çağlıyan, ve Emel Gelmez, “İşletmelerin Malmquist-TFV Endeksi İle Verimliliklerinin Analizi: Tekstil Sanayi Örneği.”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi** Cilt 21, Sayı 1, Konya 2018.

Gürak, Hasan, **Ekonomik Büyüme ve Küresel Ekonomi**, Ekin Kitabevi, Bursa 2006.

Gürak, Hasan, **İktisat**, Genesis Kitap, Ankara 2011.

Hançer, Murat, **İşletmelerde Verimliliği Artırma ve İnsan Kaynakları**, Detay Yayıncılık, Ankara 2004.

İleri, Hüseyin, “Verimlilik, Verimlilik ile İlgili Kavramlar ve İşletmeler Açısından Verimliliğin Önemi”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi** Cilt 1, Sayı 2, Konya 1999.

Kanat, Seher, ve Mücella Güner, “Tekstil Ve Konfeksiyon İşletmelerinde Verimlilik Ölçümü” **Tekstil Ve Konfeksiyon Dergisi** Cilt 17, Sayı 4, İzmir 2007.

Kara, Mehmet Akif, ve Mehmet Seyhan, “Verimlilik Kavramı ve İşletmelerde Verimliliğin Önemi: AKFA Çay Fabrikası Örneği.”, **International Journal of Academic Values Studies**, Sayı 4, 2016.

Karabıçak, Mevlüt, “Küçük Sanayiye Verilen Orta Vadeli Kredilerin Verimliliği Üzerine Bir Analiz (Otomotiv Yan Sanayi Örneği).”, Doktora Tezi, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İzmir 1996.

Köhler, Gernot, **Global Economics: An Introductory Course**, Nova Science Publishers, New York 2007.

Meriç, Engin, “Kobi’lerde Kaynakların Etkin Kullanımına Yönelik Bir Bütçe Yaklaşımı Ve Bu Yaklaşımın İşletme Verimliliğine Ve Ürün Bazlı Maliyetler Üzerine Etkisi.”, Doktora Tezi, **Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Manisa 2017.

Motroi, Alla, “İmalat İşletmelerinde Veri Zarflama Analizi İle Verimlilik Ölçümü.”, **Bankacılık ve Finansal Araştırmalar Dergisi (BAFAD)**, Cilt 5, Sayı 1, Ankara 2018.

Odabaşı, Mesut, **Verimlilik Diye Diye Söyleşiler**, Milli Produktivite Merkezi Yayınları No: 596, Ankara 1997.

Oğuz, Gülçin. “Türkiye İmalat Sanayinde Kobi'lerde Emeğin Ortalama Verimliliği Alt Sektörler Kıyaslamaları Ve Trend Analizleri.”, Yüksek Lisans Tezi, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara 2011.

Özçelik, Sevinç, “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerde Verimliliği Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi - Erzincan İlinde Bir Uygulama.”, Yüksek Lisans Tezi, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Erzurum 2010.

Özkazanç, Önder, Berberoğlu, Necat, Eren, Ercan, Parasız, İlker ve Yıldırım Kemal, **İktisat Teorisi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2006.

Prokopenko, Joseph, **Verimlilik Yönetimi: Uygulamalı El Kitabı**, Milli Produktivite Merkezi Yayınları: 476, Ankara 2011.

Sabuncuoğlu, Zeyyat, Melek, Tüz, **Örgütsel Psikoloji**, Alfa Aktüel Yayınları, Bursa 1998.

Saygılı, Şeref, Cengiz Cihan, ve Hasan Yurtoğlu, **Türkiye Ekonomisinde Sermaye Birikimi, Verimlilik ve Büyüme: 1972-2003**, DPT Yayınları, Ankara 2005.

Sevinç, Ali, ve Tamer Eren, “Kobi'lerde Veri Zarflama Analizi İle Verimlilik Değerlendirilmesi.”, **JOEEP: Journal of Emerging Economies and Policy**, Cilt 1, Sayı 1, İzmit 2016.

Taşcı, Faruk, “Verimlilik Artışında Emek Etkinliği Üzerine Bir Yaklaşım: Ah-Me-T Modeli.”, **Sosyal Siyaset Konferansları**, Sayı 61, İstanbul 2011.

Uçar, Esin, “Verimlilik Analizi ve Bir Uygulama.”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul 2013.

Uğur, Adem, **İşletmelerde Verimlilik**, Sakarya Kitabevi, Sakarya 2003.

Yavuz, Mehmet Cihan. “İhracat Pazarlamasında Karşılaşılan Sorunların Çözümünde Verimlilik Çalışmalarının Etkisi ve KOBİ'ler Üzerinde Bir Araştırma.”, Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Adana 2002.

Yeşildağ, Burak, “Muğla İlinde Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerde Kurumsal Kaynak Planlama (ERP) Yazılımlarının Kullanım Düzeyi ve Verimliliğinin Araştırılması.”, Yüksek Lisans Tezi, **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Muğla 2010.

Yumuşak, Sedat, “İşgören Verimliliğini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesine Yönelik Bir Alan Araştırması”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt 13, Sayı 3, Isparta 2008.

Yükçü, Süleyman, ve Gülşah Atağan, “Etkinlik, Etkililik ve Verimlilik Kavramlarını Yarattığı Karışıklık.”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 23, Sayı 4, Erzurum 2009.

Avder, Erdoğan, *muhasebetr*, Web: <http://www.muhasebetr.com/yazarlarimiz/erdogan/007/>, Erişim Tarihi: 23.08.2018.

Erkiletlioğlu, H. (2013). Dünyada ve Türkiyede Arge Faaliyetleri. *Teknoloji Transfer Ofisi*. Web: http://tto.ticaret.edu.tr/dunyada_ve_turkiyede_arge_faaliyetleri.pdf, Erişim Tarihi: 02.02.2017.

Giresun Belediyesi, web: <http://giresun.bel.tr/giresunun-tarihcesi/>, Erişim Tarihi: 27.08.2017.

Kosgeb, Web: http://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Mevzuat/KOBİ'lerin_Tanimi_Yonetmelik.pdf, Erişim Tarihi: 02.03.2017.

Kosgeb, web: http://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Mevzuat/KOBİ'lerin_Tanimi_Yonetmelik.pdf, Erişim Tarihi: 03.02.2017.

Nüve Forum, web: <http://www.nuveforum.net/1722-genel-kultur-g/66292-giresun-tarihi-ekonomisi-dogal-yapisi-toplum-kulturu>, Erişim Tarihi: 27.08.2017.

Organisation for Economic Co-Operation and Development, web: <https://data.oecd.org/eduatt/population-with-tertiary-education.htm#indicator-chart>, Erişim Tarihi: 15.06.2017.

The World bank, web: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2016&locations=AT-DE&start=1960&type=shaded&view=map&year=2013>, Erişim Tarihi: 01.10.2017.

Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu, web: <http://www.iso500.org.tr/sunum-ve-konusma-metni/iso-500/>, Erişim Tarihi: 15.07.2017.

Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu, web: <http://www.iso500.org.tr/sunum-ve-konusma-metni/iso-500/>, Erişim Tarihi: 15.7.2017.

Türkiye İstatistik Kurumu, web: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21864>, Erişim Tarihi: 10.04.2017.

ÖZGEÇMİŞ

Davut KOCAELİ, 23 Ekim 1987 yılında Giresun'da doğdu. İlköğrenimini Yeşilgiresun İlkokulu'nda, ortaöğrenimini Yavuz Kolej'de, liseyi Özel Ordu Seçkin Lisesi'nde tamamlamıştır. Üniversite hayatında ilk olarak Ankara Üniversitesi Ziraat Mühendisliği bölümünü 2 yıl okuduktan sonra bırakmıştır. Sonraki yıllarda sırasıyla Giresun Üniversitesi Emlak ve Emlak Yönetimi Bölümü, Giresun Üniversitesi Optisyenlik Bölümü, Anadolu Üniversitesi İktisat Bölümleri'nden mezun olup Giresun Üniversitesi İktisat Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine devam etmektedir.

